

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

**VÝVOJ A PROMĚNY INSTITUTU NABYTÍ OD
NEVLASTNÍKA V ČESKÝCH ZEMÍCH**

Diplomová práce

Autor: Jiří Punčochář

Vedoucí práce: MUDr. JUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. 6. 2014

.....

Poděkování:

Touto cestou bych velice rád poděkoval MUDr. JUDr. Alexandru Thöndelovi, Ph.D. za jeho čas, ochotu, odbornou pomoc a hodnotné rady, které mi poskytl při psaní této diplomové práce.

Obsah

Obsah	1
Úvod	3
1 Nabytí od nevlastníka z pohledu právní teorie	5
1.1 Výjimka ze zásady nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet.....	5
1.2 Nabytí od nevlastníka nebo neoprávněného?.....	6
1.3 Povaha nabytí vlastnického práva od nevlastníka.....	7
2 Obecný historický vývoj institutu nabytí od nevlastníka.....	9
2.1 Římské právo	9
2.1.1 Vydržení jako výjimka?.....	9
2.1.2 Okamžité nabytí vlastnictví od nevlastníka	10
2.1.3 Zcizení ruční zástavy a porušení obligačního zákazu zcizit	11
2.2 Původ institutu nabytí od nevlastníka v germánském právu.....	11
3 Nabytí od nevlastníka v českých zemích v 15. až v 17. století.....	14
3.1 Příručka práva městského Jana z Gelnhausenu.....	14
3.2 Práva městská království českého a markrabství moravského	15
4 Nabytí od nevlastníka v 18. a 19. století.....	17
4.1 Codex Theresianus	17
4.1.1 Úprava nabytí od nevlastníka v Codexu Theresianus.....	17
4.1.2 Obecná klauzule nabytí od nevlastníka	18
4.1.3 Úplatnost nabytí.....	19
4.1.4 Dobrá víra a okolnosti koupě jako předpoklad nabytí.....	19
4.1.5 Důkazní břemeno a postavení neoprávněného zcizitele	20
4.2 Hortenova a Martiniho osnova.....	21
4.3 Všeobecný občanský zákoník	22
4.3.1 Obecná klauzule nabytí od nevlastníka	23
4.3.2 Nabytí od nevlastníka k movitým a nemovitým věcem	24
4.3.3 Podmínka poctivosti držby	25
4.3.4 Jednotlivé případy nabytí od nevlastníka.....	26
4.4 Nabytí od nevlastníka podle všeobecného obchodního zákoníku a směnečného zákona	27
4.4.1 Všeobecný obchodní zákoník	27
4.4.2 Směnečný zákon	28

5 Nabytí od nevlastníka od vzniku Československa do roku 1991	29
5.1 Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937	29
5.2 Právní úprava nabytí od nevlastníka platná na území Slovenska mezi 1918–1950...	30
5.3 Občanský zákoník z roku 1950	31
5.4 Občanský zákoník v letech 1964–1991.....	33
5.5 Zákoník mezinárodního obchodu.....	36
6 Nabytí od nevlastníka od roku 1991 do roku 2014	38
6.1 Nabytí od nepravého dědice podle občanského zákoníku	38
6.2 Nabytí od nevlastníka dle § 446 obchodního zákoníku	39
6.3 Nabytí nemovitosti od nevlastníka z důvodu odstoupení od smlouvy nebo absolutní neplatnosti smlouvy	42
6.4 Nabytí od nevlastníka podle § 196a obchodního zákoníku	45
6.5 Nabytí cenného papíru od nevlastníka	47
7 Současná právní úprava	48
7.1 Krátký exkurs do právní úpravy institutu nabytí od nevlastníka v zahraničí.....	48
7.2 Nový občanský zákoník	49
7.2.1 Nabytí věci nezapsané ve veřejném seznamu.....	49
7.2.2 Nabytí použité věci od podnikatele	51
7.2.3 Obecná skutková podstata nabytí od nevlastníka	52
7.2.4 Předmět nabytí od nevlastníka.....	52
7.2.5 Dobrá víra nabyvatele.....	53
7.2.6 Okamžik vzniku vlastnictví	54
7.2.7 Nabytí nemovitosti.....	56
Závěr.....	58
Použité prameny	60

Úvod

Tématem této práce je vývoj institutu nabytí od nevlastníka v českých zemích. Toto téma považuji za velice zajímavé z mnoha důvodů. Hlavním z nich je skutečnost, že s nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který se svojí právní úpravou de facto vrátil v čase do doby, než byl přijat jeho předchůdce, občanský zákoník z roku 1964, se obnovil stav, který je v rámci vyspělé Evropy běžný, tj. existence obecné skutkové podstaty, na základě které je možné nabýt věc od nevlastníka. Účelem a cílem této práce má být především analýza historického vývoje nabytí od nevlastníka na území českých zemí, a to od prvních historických zmínek o tomto právním institutu až do současnosti.

Před samotnou analýzou vývoje na našem území se v úvodní kapitole chci věnovat právní úpravě římského práva, jelikož právě tam byly položeny kořeny zásadě *nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet* - nikdo nemůže převést víc práv, než sám má, jejíž výjimkou je právě nabytí od nevlastníka. Nabíledni je otázka, zda se dá najít výjimka z této zásady i v samotném římském právu. Následně chci ve své práci zmínit první historické kořeny nabytí od nevlastníka v podobě, jakou známe dnes.

Jádrem práce má však být historický vývoj zmíněného institutu na území českých zemí zejména v souvislosti s tím, jak se průběžně měnil pohled na zkoumanou tematiku, co se týče přizpůsobení právního systému buď směrem k větší ochraně nabyvatelů, nebo naopak původních vlastníků. S ohledem na tuto podmínku si kladu za cíl podrobit analýze veškerou významnou právní úpravu, která byla na našem území platná a zhodnotit zejména změny, které se změnou právních předpisů přicházely. Nejprve bude zhodnocen právní stav v době středověku, následovat bude úprava návrhů zákoníku na konci 18. století. Větší pozornost chci věnovat problematice nabytí od nevlastníka v období účinnosti rakouského všeobecného občanského zákoníku. Následující část práce bude věnována úpravě platné na území Československa od jeho vzniku až do rozdělení státu. Zde chci zhodnotit právní úpravu meziválečného návrhu občanského zákoníku, posléze i tzv. středního občanského zákoníku, socialistickou verzi zákoníku z roku 1964, jakož i úpravu zákoníku mezinárodního obchodu. V poslední části bude analyzován stav, který na našem území panoval od vzniku samostatné České republiky až do přijetí nového občanského zákoníku.

Z důvodu, že práce je koncipovaná jako historická, budou v části věnované úpravě před účinností AGBG stěžejní prameny v podobě původních znění právních předpisů. Co se týče úpravy po přijetí AGBG, budu se snažit využívat rovněž i děl významných českých civilistů té doby, jakož i závěrů, které přinesla tuzemská judikatura, ať už meziválečná, tak zejména judikatura po vzniku samostatné České republiky.

1 Nabytí od nevlastníka z pohledu právní teorie

1.1 Výjimka ze zásady *nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet*

U smluvního nabývání vlastnictví se běžně vyžaduje jako podmínka řádného nabytí existence oprávnění zcizitele převést věc do vlastnictví nabyvatele. Toto oprávnění zpravidla představuje vlastnické právo zcizitele, nebo v širším smyslu jakýkoliv jiný titul, na základě něhož lze převést vlastnické právo s náležitými právními účinky. Toto oprávnění označujeme jako *dominium auctoris*. U nabývání vlastnictví od nevlastníka však *dominium auctoris* není na straně zcizitele přítomno a k nabytí vlastnictví dochází tedy i v případech, kdy zcizitel není vlastníkem převáděné věci, ani není nijak oprávněn s převáděnou věcí disponovat způsobem, který by mu umožňoval převést k této věci vlastnictví na třetí osobu.

Nabytí věci od nevlastníka je historicky relativně mladý právní institut. V římském právu platila zásada, že nikdo nemůže převést více práv než sám má (*nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet*). Po dlouhou dobu byla tato zásada aplikovaná takřka bez výjimky. Výjimka z této zásady má kořeny ve starém německém právu, konkrétně v právní knize nazvané Saské zrcadlo z 13. stol.¹ Institut nabytí od nevlastníka se však plně rozšířil až s rozvojem dodavatelsko-odběratelských vztahů v 18. století, v té době se možnost nabytí vlastnictví od nevlastníka začala promítat do právních řádů mnoha evropských zemí. Postupně se tedy začalo obecně připouštět, že i ten, kdo nemá k takovému jednání oprávnění, může za okolností právem stanovených převést na jiného vlastnické právo s právními účinky srovnatelnými jako v případě, kdy převádí osoba, které svědčí *dominium auctoris*.²

Začalo tedy docházet ke změně, která se vyznačovala tím, že se v určitých případech chránila dobrá víra poctivého nabyvatele, oproti tomu právní postavení nedbalého vlastníka věci do jisté míry osláblo. V rámci tohoto posunu ochrany poctivého nabyvatele je však při prvním pohledu zjevné, že při určování právního rámce možnosti nabytí od nevlastníka je důležité pečlivě stanovit hranici, kdy je možné ještě chránit

¹ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. (Věcná práva § 976-1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 363.

² TÉGL, P. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad notam*, 2007, roč. 5, č. 2, s. 43–49.

pocitivého nabyvatele a kdy už je tato ochrana vyloučena, protože nepřiměřeně postihuje původního vlastníka věci. Tuto hranici však není vůbec jednoduché určit. Na jedné straně totiž stojí zásada nedotknutelnosti vlastnictví, kterou v našem právním řádu na ústavní úrovni reflektuje článek 11 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, na straně druhé však musí být brána v úvahu práva subjektu, který zpravidla za úplaty získal věc v dobré víře a sám sebe subjektivně a zcela oprávněně vnímá jako skutečného vlastníka. Je však na první pohled jasné, že absolutní ochrana ať už pocitivého nabyvatele, nebo vlastníka věci, je vzhledem k praktickým dopadům takové konstrukce téměř nemyslitelná.

V případě, že by právní řád chránil absolutně pouze původního vlastníka věci, došlo by jistě k paralyzování obchodního styku, jelikož by nastala nejistota, zda subjekt prodávající určitou věc je skutečně jejím vlastníkem, což by kladlo vysoké požadavky na prokazování vlastnictví při téměř každém zamýšleném obchodu. Naopak při absolutní ochraně pouze pocitivého nabyvatele se zdá neúnosné, aby byl chráněn ve všech případech. Není jistě žádoucí, aby se původní vlastník nemohl například dovolat svého vlastnictví ve chvíli, kdy je mu věc odcizena nebo pokud o své dispoziční právo přijde protiprávním jednáním jiné osoby.

1.2 Nabytí od nevlastníka nebo neoprávněného?

Historicky bylo v české doktríně užíváno pojmu nabytí od nevlastníka, naopak v o.z. se již objevuje pojem nabytí od neoprávněného. Otázkou je, který z těchto termínů je správný. Důvod pro odklon od používání termínu nabytí od nevlastníka je nutné hledat v otázce, zda existuje situace, a kdy určitá osoba do vlastnictví nabývá věc od zcizitele, který je k takové dispozici neoprávněn, avšak není splněna podmínka, že se jedná o nevlastníka.

Jako příklad předchozí možnosti bývá často uváděna činnost komisionářská, tj závazek komisionáře obstarat pro komitenta na jeho účet vlastním jménem určitou záležitost. Komisionář je v pozici zcizitele z vůle vlastníka, který jej smlouvou pověřuje k prodeji věci, vůči níž je ze strany komisionáře splněna podmínka pocitivé držby. Z hlediska terminologického bychom pak takové nabytí měli nejspíše označit za nabytí od oprávněného nevlastníka. Nabytí od nevlastníka v klasickém pojetí se však vyznačuje právě absencí dominia auctoris, jak bylo naznačeno výše. Komisionáři však dominium auctoris svědčí, ačkoliv není vlastníkem věci, kterou má v úmyslu zcizit.

Jako další důvod bývá označováno ustanovení § 324 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, kde je povinnému v nařízení výkonu rozhodnutí uložena povinnost majetek zahrnutý do soupisu nezczizit.³ Pro takového zczizitele by mělo být nejspíše použito termínu neoprávněný vlastník. Otázkou však je, zda by případné zczizení věci takovým neoprávněným vlastníkem mělo důsledky spočívající v přechodu vlastnictví na nabyvatele v dobré víře nebo by takový převod stíhala neplatnost.

Vzhledem k tomu, že dosavadní doktrína používala pojmu nabytí od nevlastníka, budu se i v této práci z důvodu, že se jedná o práci historickou, držet této terminologie, byť ji o.z. opustil.

1.3 Povaha nabytí vlastnického práva od nevlastníka

Vlastnictví se nabyvá buď originárně, nebo derivativně. Při originárním (původním) nabytí se věc nabyvá do vlastnictví bez ohledu na případné vlastnické právo předchůdce, důležitá je pouze existence některé ze skutečností, se kterou právo spojuje vznik vlastnictví. Typicky se jedná například o vyvlastnění nebo vydržení. Naopak při derivativním (odvozeném) způsobu nabyvatel své vlastnictví odvozuje přímo od svého právního předchůdce. V rámci derivativního nabyvání pak rozlišujeme, zdali k nabytí vlastnictví dochází na základě projevu vůle nebo nikoliv. V prvním případě hovoříme o převodu, ve druhém o přechodu vlastnictví. Za derivativní nabytí můžeme označit nabytí vlastnictví k věci na základě smlouvy (převod vlastnictví) nebo dědění (přechod vlastnictví).⁴

Při nabyvání vlastnického práva od nevlastníka vyvstává otázka, kterou je, zda tento způsob nabytí vlastnictví je svou povahou originární nebo derivativní. V české doktríně od počátku převažuje názor, že nabytí od nevlastníka je povahy originární. Tento postoj můžeme zaznamenat u Antonína Randy, který tvrdil, že *„tradicí nabyvá příjemce vlastnictví vůbec jen tehda, když odevzdávající vlastníkem věci byl. Výjimkou nevdí však nedostatek vlastnictví předchůdcova (dominii auctoris) nabytí vlastnictví. A tu vyznati dlužno, že se setkáváme se způsobem nabyvacím, který jen na oko jest*

³ § 324 o.s.ř.: „V nařízení výkonu rozhodnutí zakáže soud povinnému, aby nakládal s věcmi pojatými do soupisu.“

⁴ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník I, II: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 681.

*derivativním (sukcessí), v skutku původním.*⁵ V podobném duchu byla povaha nabytí od nevlastníka vnímána i v meziválečném období. Rouček a Sedláček ve svém komentáři zastávají stejný názor jako Randa, když tvrdí, že „za určitých podmínek se nabývá vlastnictví převodem i nevlastníkovým. Správně nutno říci, že pak – důsledkem řečeného privilegia – nejde tu o převod (třebas jde o odevzdání), nýbrž jde o vznik vlastnictví u nabyvatele, ač vlastnictví nebylo u převodce, jinými slovy jde o nabytí originární, nikoli derivativní. To vysvětluje z toho, že chybí oba podstatné znaky nabývání derivativního: nový vlastník nenabývá vlastnictví proto, že je před ním měl někdo jiný, a jeho vlastnické právo jest nezávislé na vlastnickém právu předchůdcově.“⁶ I v současné literatuře se setkáme se stanoviskem obdobným, za originární způsob nabytí se považuje i nabytí vlastnictví na základě smlouvy od nevlastníka tam, kde to zákon umožňuje.⁷

Proti přístupu, který považuje nabytí od nevlastníka za originární, je možné postavit některé názory zejména zahraniční právní vědy, podle nichž jej lze vnímat jako derivativní. Jak již bylo zmíněno výše, Randa se vyjádřil tak, že nabytí od nevlastníka se sice podobá nabytí odvozenému, ale ve skutečnosti je nabytím původním. Důvod, proč česká právní věda odmítá připustit, že se jedná o nabytí derivativní, tkví v tom, že se zásadně trvá na zásadě, podle níž musí být u derivativního nabývání splněna podmínka, že nabyvatel vlastnictví získává od osoby, které svědčí dominii auctoris. Na příklad polská právní věda inspirovaná německou legitimační teorií však připouští, že nabytí od nevlastníka má povahu derivativní. Zastánci tohoto přístupu nepovažují za rozhodující absenci vlastnického práva zcizitele, která je dle nich vyvážena, pokud je uzavřena zcizovací smlouva, existuje tu shoda stran o převodu vlastnického práva a prodávající má možnost věc reálně plnit.⁸

⁵ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 7. vydání. Praha. 1923, s. 148 a násl.

⁶ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. II. díl*. Praha: 1935., s. 319.

⁷ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník I, II: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 681.

⁸ TÉGL, P. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad notam*, 2007, roč. 5, č. 2, s. 43–49.

2 Obecný historický vývoj institutu nabytí od nevlastníka

Jádrem samotné práce má být vývoj a proměny právní úpravy nabývání od nevlastníka, především s ohledem na vývoj na území českých zemí. Považuji však za žádoucí, aby byl v této kapitole zmíněn i obecný historický vývoj.

2.1 Římské právo

Jak již bylo v této práci uvedeno výše, zásada *nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet* má kořeny právě v římském právu, konkrétně za ní stál slavný římský právník Dominius Ulpianus.⁹ Tato zásada byla kromě Ulpiana zmíněna i dalším římským právníkem Sextem Pompeiem, který ji vyjádřil takto: „*Id, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest.*“ , v překladu „*to, co je naše, nelze bez našeho jednání převést na jiného*“.¹⁰ Tato zásada však nebyla obecně platná od počátku. Ani samotný Ulpianus ji nevyslovil s úmyslem, aby se stala pravidlem všeobecným, ale vztahoval ji pouze ke zcizení dědictví. Zásada původně zněla takto: „*Heres non plus iuris ad alium transferre potest quam ipse haberet si hereditatem adisset* v překladu „*Dědic nemůže na druhého převést více práva, než sám měl, když nabyl dědictví.*“¹¹ Dokonce i v římském právu lze najít výjimky, které zásadu, že nikdo nemůže převést více práv než sám má, prolamují.

2.1.1 Vydržení jako výjimka?

Zásada *nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet* se v římském právu neuplatnila, pokud došlo k vydržení vlastnického práva. V případě, že nabyvatel získal převodem věc, k jejímuž převodu nebyl zcizitel oprávněn, mohl se po určité době stát vlastníkem této věci, a to vydržením. Na vydržení v souvislosti se získáním věci od nevlastníka bylo odkazováno i v Justiniánských institucích, kde v první větě knihy II., části VI. bylo stanoveno, že ten, kdo získal věc koupí, darem či jiným zákonným způsobem od osoby, která nebyla jejím vlastníkem, stane se vlastníkem právě

⁹ ELIÁŠ, K. *Mobilia non habent sequelam* (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného). *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 3, s. 61–67.

¹⁰ SKŘEJPEK, M. *Maxima: Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet*. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 11, s. 39.

¹¹ SKŘEJPEK, M. *op.cit.*

vydržením.¹² Pro vydržení musely být splněny obecné předpoklady římským právem formulované:¹³

- věc způsobilá musela být předmětem vlastnictví (*res habilis*),
- držba musela být získána způsobem vedoucím k nabytí vlastnického práva (*titulus iustus*),
- nabyvatel musel být v dobré víře o tom, že držením věci nezpůsobuje jinému újmu (*bona fides*),
- nabyvatel musel disponovat faktickým panstvím nad věcí (*possessio*),
- musela uplynout vydržecí doba (*tempus*).

Vydržení jako takové však není vhodné označovat jako pravou výjimku z výše uvedené zásady. Jak je vidět, vydržení je samo o sobě zvláštním nabývacím titulem, při němž nabyvatel nikterak neodvozuje své postavení od zcizitele, ale podmínky nabytí vlastnictví se vážou čistě k jeho vlastní osobě a povaze objektu vlastnického práva. Navíc, na rozdíl od ostatních případů, kdy nabyvatel může získat věc do svého vlastnictví od nevlastníka, je u vydržení nutno splnit i podmínku uplynutí vydržecí doby.

2.1.2 Okamžité nabytí vlastnictví od nevlastníka

Jak již bylo uvedeno výše, vydržení nelze chápat v pravém slova smyslu jako skutečnou výjimku, která v římském právu neguje zásadu, že nelze nabýt vlastnictví od nevlastníka. Avšak i v římském právu lze skutečnou výjimku nalézt. Ta platila v případech, kdy převodcem byl fiskus.¹⁴ Je zmiňována opět v Justiniánských institucích, konkrétně v knize II., části VI., článku XIV., kde se praví, že konstituce císaře Zenona chránila okamžitě osoby, které od císařské pokladny nabyli cokoliv koupí, darem nebo z jiného titulu. V případném sporu se původní vlastník věci nemohl úspěšně dovolat svého vlastnictví na takovém nabyvateli. Původnímu vlastníkovi zbylo pouze žalovat císařskou pokladnu ve lhůtě čtyř let.¹⁵ Lze tedy konstatovat, že v případě, kdy někdo nabyl věc od císařské pokladny, byl vůči původnímu vlastníku absolutně chráněn od

¹² MOYLE, J. B. *The Institutes of Justinian – Book II* [online]. [cit. 20. března 2014]. Dostupné z: http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/Anglica/just2_Moyle.htm#VI.

¹³ Urfus, Skřejpek, Kincl: 176 n

¹⁴ KOTÁSEK, J. K nabytí od nevlastníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, roč. 9, č. 2, s. 133.

¹⁵ MOYLE, J. B. *The Institutes of Justinian – Book II* [online]. [cit. 20. března 2014]. Dostupné z: http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/Anglica/just2_Moyle.htm#VI.

samého počátku naprosto stejně, jako kdyby věc získal od vlastníka skutečného, a nebylo se možno žádným způsobem dovolat neplatnosti takového převodu vlastnictví.

2.1.3 Zcizení ruční zástavy a porušení obligačního zákazu zcizit

Dalším případem, kdy římské právo umožnilo nabytí vlastnictví od nevlastníka, byla situace, kdy zástavní věřitel prodal předmět zástavy třetí osobě nebo kdy převodcem byla osoba, jež sice byla vlastníkem věci, avšak obligačně byla vůči jiné osobě zavázána tím, že jí bylo odepřeno právo věc platně převést na osobu třetí.

V prvním případě, tj. prodeji ruční zástavy, je však nutné upozornit, že dle Justiniánských konstitucí, konkrétně knihy II., části VIII., článku I. se nejedná o případ, kdy zástavní věřitel převádí ruční zástavu nabyvateli bez příslušného oprávnění. Byla zde totiž stanovena podmínka, že zástavní věřitel ruční zástavu může platně převést pouze za předpokladu existence souhlasu zástavního dlužníka učiněného při uzavření zástavní dohody. Jedná se tedy o nabytí vlastnictví od nevlastníka, avšak nevlastníka k takovému převodu oprávněného.¹⁶

V případě druhém, kdy vlastník porušil obligační zákaz věc zcizit, se jednalo o situaci opačnou. Zde byl převodcem vlastník, a je proto vyloučeno nabytí od nevlastníka, avšak tento vlastník není k převodu věci oprávněn, jelikož mu v tom brání závazek vůči třetí osobě. Římské právo však i na takovou situaci pomýšlelo, a proto byla zavedena zásada, podle níž v takové situaci nebyla převodní smlouva postižena neplatností, a nabyvatel se stal právoplatným vlastníkem.¹⁷

2.2 Původ institutu nabytí od nevlastníka v germánském právu

S ohledem na předchozí kapitulu můžeme konstatovat, že v římském právu neexistovalo pravidlo, které by všeobecně chránilo nabyvatele, který získal věc od osoby, která nebyla jejím vlastníkem. Kořeny vzniku tohoto pravidla sahají až do starého německého práva, odkud pochází zásada „*Wo Du Deinen Glauben gelassen hast, dort sollst Du ihn suchen*“, tedy „*Tam, kde jsi svou víru nechal, ji musíš hledat*“ zformulovaná ve 13. století ve středověké právní knize *Sachsenspiegel*, česky Saské zrcadlo. Podle ní platilo, že pokud vlastník věci svou věc dobrovolně svěří jinému a tato

¹⁶ MOYLE, J. B. *The Institutes of Justinian – Book II* [online]. [cit. 20. března 2014]. Dostupné z: http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/Anglica/just2_Moyle.htm#VI.

¹⁷ ELIÁŠ, K. *Mobilia non habent sequelam* (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného). *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 3, s. 61–67.

osoba ji neoprávněně převede dále, má se původní vlastník se svými nároky obracet právě na neoprávněného převodce, a nikoliv na osobu, která věc nabyla.¹⁸ V souladu s touto koncepcí byl důležitým aspektem způsob, jakým vlastník ztratil panství nad věcí, bylo tedy nutné přísně odlišovat případy, kdy vlastník pozbyl držbu v souladu se svou vůlí a kdy nikoliv.

Účinky této germánské zásady se tedy nevztahovaly na situace, kdy vlastník pozbyl držbu nedobrovolně, tj. krádeží, ztrátou, či jiným způsobem nezávislým na jeho vlastní vůli. Pokud tedy vlastník držbu pozbyl nedobrovolně, mohl se domáhat vrácení věci na poctivém nabyvateli zvláštní žalobou nazývanou *Anefangsklage*.¹⁹ Naopak v případě, kdy vlastník svou věc svěřil jinému například do úschovy nebo mu ji zapůjčil, byl namísto jeho práv chráněn nabyvatel, pokud věc nabyl za úplatu. Je však dlužno dodat, že zde nebylo uznáno přímo nabytí vlastnictví od nevlastníka, ale práva nabyvatele převáděné věci byla pouze podstatným způsobem chráněna, jelikož vlastníku byla odepřena možnost, aby se na tomto nabyvateli domáhal vrácení věci reividnikací.²⁰ S odkazem na praktické dopady ale můžeme konstatovat, že nabytí držby bylo svými účinky srovnatelné s nabytím vlastnického práva.

S rozvojem soukromého obchodu se však stalo žádoucím, aby i v případě, že nabyvatel řádně získal věc, jejíž držbu vlastník pozbyl nedobrovolně, byla chráněna práva tohoto nabyvatele, pokud věc získal na veřejném trhu nebo dražbou.²¹ I v této době se však na germánském území setkáme s přístupem, který je totožný s řešením otázky podle zásad římského práva. Můžeme tedy konstatovat, že úprava byla nejednotná a v rámci středověkého právního partikularismu se objevovaly různé přístupy k řešení otázky nabytí od nevlastníka. Postupný rozvoj soukromého obchodu však zapříčinil, že postupně docházelo stále k širší ochraně nabyvatelů.

V souvislosti s úpravou v Saském zrcadle považují za nutné ještě zmínit, že tehdejší právní systém nekladl důraz na posuzování dobré víry nabyvatele. Bylo tedy irelevantní, zda při nabývání věci od nevlastníka byl nabyvatel v dobré víře, nebo nikoliv. Posun v této oblasti nastal až s rozšířením recepce římského práva, konkrétně se s ním setkáme v 17. století v učení německého právníka Davida Mevia. Ten rozvinul problematiku

¹⁸ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. (Věcná práva § 976-1474): komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013., s. 363.

¹⁹ *op. cit.* s. 363.

²⁰ KOTÁSEK, J. K nabytí od nevlastníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, roč. 9, č. 2, s. 133.

²¹ KOTÁSEK, J. *op.cit.*

nabývání od nevlastníka do podoby, v jaké byla později přijímána v období velkých soukromoprávních kodifikací. Podle něj je třeba nabytí od nevlastníka vztahovat především k dobré víře nabyvatele. Považoval za spravedlivé, aby původnímu vlastníku bylo odejmuto vlastnické právo právě ve prospěch nabyvatele v dobré víře, a to zejména z důvodu ochrany obchodního styku.²²

²² SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. (Věcná práva § 976-1474): komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 363.

3 Nabytí od nevlastníka v českých zemích v 15. až v 17. století

3.1 Příručka práva městského Jana z Gelnhausenu

Na území českých zemí se s prvními náznaky aplikace principu spočívajícího v umožnění nabytí vlastnictví od nevlastníka setkáváme v 15. století u brněnského notáře Jana z Gelnhausenu, konkrétně v jeho díle nazvaném *Příručka práva městského*, jež bylo svodem civilního práva určené pro potřeby právní praxe.²³

V příručce práva městského byla zakotvena obecná zásada vycházející z principů římského práva, konkrétně v článku 1114 (*De regulis iuris*), kde bylo konstatováno, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než sám má. V případě, že někdo získal věc od nepravého vlastníka, bylo na něj toliko pohlíženo jako na držitele, nikoliv vlastníka. Jan z Gelnhausenu však pamatoval i na situace, kdy bylo nutno poskytnout ochranu kromě vlastníka věci i osobě, která ji poctivě nabyla. Dle článku 941 (*De verborum significatione*) je za kupujícího v dobré víře považován ten, kdo nevěděl, že věc, která je předmětem prodeje, patří někomu jinému než tomu, kdo věc prodává. Kupující se však ani přesto nemohl v důsledku obecně formulované zásady ochrany vlastnictví stát vlastníkem převáděné věci.

Nabytí vlastnického práva od osoby, již nenáleží vlastnické právo k věci, a která není ke zcizení ani jinak oprávněna, však nebylo zcela vyloučeno, protože za splnění určitých podmínek dle článku 1197 byla přípustněna možnost nabytí vlastnického práva na základě pověření soudu nebo jiného orgánu veřejné moci. Jednalo se o situaci, kdy určitá osoba za souhlasu veřejné autority koupila věc, která byla předmětem odkazu. Na tuto majetkovou transakci bylo pak pohlíženo jako na učiněnou v dobré víře a nabyvatel se stal vlastníkem věci i tehdy, pokud o odkazu věděl. Kupní smlouva byla považována za platnou a uzavřenou v dobré víře rovněž tehdy, pokud byl nabyvatel věci podveden a věc koupil od falešného poručníka, který byl ustanoven soudcem.²⁴

V ostatních případech nabyvateli umožněno nabytí vlastnictví od nepravého vlastníka nebylo. Vlastnické právo mohl nabýt až v případě, pokud byly splněny

²³ MALÁROVÁ, L. *Zásada „bonae fidei“ a institut nabytí věci od nevlastníka v Příručce práva městského Jana z Gelnhausenu*. In ŽATECKÁ, Eva; KOVÁČOVÁ, Lucia et al. COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. vyd. Brno: Masaryk University, 2011, s. 131.

²⁴ MALÁROVÁ, L. *op.cit.*

podmínky pro vydržení. Těmito podmínkami byla způsobilost věci stát se předmětem vlastnictví, právem dovolený nabývací titul, nepřerušená držba po určitou dobu a zejména dobrá víra.

Zvláštní ustanovení v *Příručce práva městského* bylo však zařazeno do článku 1196, který se věnoval problematice právního osudu plodů a užitků z věci, jež byla nabyta od nepravého vlastníka. Pokud se tedy nejednalo o situaci popsanou v předchozím odstavci této kapitoly, můžeme uzavřít, že nabytí vlastnictví k věci hlavní bylo, vyjma případu vydržení, vyloučeno. Co se týče plodů a užitků z této věci, byla situace jiná, neboť pokud nabyvatel důvodně předpokládal, že zcizitel je skutečným vlastníkem převáděné věci hlavní, náleželo mu bez dalšího vlastnictví k plodům a užitkům této věci, a to za podmínky, že se jednalo o plody nebo užitky již od věci hlavní oddělené.

3.2 Práva městská království českého a markrabství moravského

O něco dále pokročila úprava nabývání od nevlastníka v díle *Práva městská království českého a markrabství moravského* Pavla Kristiána z Koldína známém jako tzv. Koldínův zákoník, který byl vrcholem snah o kodifikaci městských práv v období 16. století. Zákoník byl roku 1579 vydán tiskem a roku 1580 jej císař Rudolf II. sankcionoval a apelační soud vyhlásil za závazný pro rozhodovací praxi soudů.²⁵ Koldínův zákoník se od této doby stával postupně závazným pro území celých českých zemí a byl účinný prakticky až do přijetí Všeobecného zákoníku občanského v roce 1811.

Není nijak překvapující, že i Koldínův zákoník ve svém textu obsahoval obecnou klauzuli zabraňující nabytí vlastnictví od neoprávněného převodce. Toto ustanovení bylo obsaženo v oddílu H. (o trzích a správách), bodu II., kde se praví: „*Cokoli kdo koupí, toho všeho tím právem a v té spravedlnosti má a bude moci požívat, jako předek jeho, od něhož to koupil, a nic méně, nic veyše. Nemo enim plus juris in alium transferre potest, quam ipse habuit, to jest, jeden druhému většího práva ani spravedlnosti nemůže postaupiti a na něho převésti, než toliko tak a potud, pokudž prvé jeho samého to bylo a samému to náleželo.*“²⁶

²⁵ MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. vydání. Praha: Linde, 2003. s. 91.

²⁶ KRISTIÁN Z KOLDÍNA, P., JIREČEK, J. *Práva městská království českého a markrabství moravského: spolu s krátkou jich summou*. 5. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všeherd, 1876.

V ustanovení oddílu H., bodu XI. je však výše zmíněná zásada zmírněna, Koldínův zákoník zde v prvním odstavci stanovuje: „*Kradenau věc koupil-li by kdo, nevěda, by byla kradená, trh pořádný jest. Však ten, kdož kaupil, soukupa, od něhož kaupil, jmenovat aneb postaviti povinen bude, aby krádež tudy k vyhledání přišla.*“²⁷ Z citovaného ustanovení tedy plyne, že pokud dojde k převodu věci a je splněna podmínka dobré víry nabyvatele spočívající v jeho nevědomosti o tom, že věc je kradená, považuje se kupní smlouva mezi poctivým nabyvatelem a zlodějem kradené věci za platně uzavřenou a nic nebrání nabytí vlastnictví. Druhá věta však stanovuje povinnost nabyvatele v případě vyšetřování krádeže, jmenovat osobu, od níž kradenou věc koupil. Nesplnění této povinnosti nabyvatele však Koldínův zákoník v následujícím odstavci sankcionuje. Neoznačí-li nabyvatel toho, od koho kradenou věc koupil, bude povinen věc vrátit tomu, jemuž byla ukradena.

Ustanovení oddílu H., bodu XIV. v prvním odstavci určuje další výjimku, kdy je možno nabýt vlastnictví od osoby, která vlastníkem věci není. Jde o situaci, kdy třetí osoba prodá věc z vůle vlastníka. V následujícím odstavci se však objevuje zajímavé pravidlo, které za určité situace vylučuje možnost nabýt věc do vlastnictví od osoby, která je nevlastníkem, leč oprávněným k prodeji: „*Zase, prodala-li by žena nebo služebník některé věci pána bez jeho vědomí a povolení: žádný prodaj ten pořádný nebude, lečby pán trhu takového povolením svým potvrdil.*“²⁸

V Koldínově zákoníku se tedy setkáváme s dalším mírným posunem ve prospěch poctivého nabyvatele, kdy je všeobecně umožněno nabytí vlastnictví od nevlastníka v případě, kdy je převáděna kradená věc. Je však nutné zdůraznit, že i přes tento posun není problematika nabývání od nevlastníka stále řešena komplexně.

²⁷ KRISTIÁN Z KOLDÍNA, P., JIREČEK, J. *Práva městská království českého a markrabství moravského: spolu s krátkou jich summou*. 5. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všeherd, 1876.

²⁸ KRISTIÁN Z KOLDÍNA, P., JIREČEK, J. *op. cit.*

4 Nabytí od nevlastníka v 18. a 19. století

4.1 Codex Theresianus (1766)

Počátky kodifikačních prací občanského práva začaly v první polovině 18. století z důvodu hospodářského rozvoje, nastupující buržoazie a zaostalosti staré úpravy, která vycházela z městského práva 16. století a Obnoveného zřízení zemského. Kodifikační práce byly zahájeny v roce 1753, kdy byla ustanovena kompliační komise, která byla pověřena prací na kodifikaci soukromého práva pod názvem „*Codex Theresianus universalis*“.²⁹ Úlohou komise bylo, aby z několika druhů práv a z různých partikulárních právních úprav vytvořila jednotný právní řád. Nevýznamnější podíl práce vykonal zástupce pro Čechy Josef Azzoni, profesor a dřívější advokát v Praze a zástupce Rakouska vládní rada Josef Ferdinand Holger, mezi nimiž byly přítomny rozpory ohledně toho, na jakém právu má být kodifikace postavena. Zvítězil názor Azzoniho, a kodifikace je založena téměř výlučně na právu českém. Návrh zákona byl po vzoru Justiniánských institucí rozdělen tak, že jednotlivé části pojednávaly o právech osob, dále o právech věcných a nakonec o právech obligačních.

Roku 1766 byl jako výsledek práce předložen zákoník o šesti svazcích, a to pod názvem „*Maria Theresia Codex, worin für dero Königlichen böhmische und oesterreichische Erblande ein ius privatum et universale statuires wird*“ (v překladu: „*Zákoník Marie Terezie, ve kterém je stanoveno právo soukromé a všeobecné pro všechny české a rakouské dědičné země*“). Jelikož však dílo bylo poněkud nepraktické a bylo spíše učebnicí práva nežli právním předpisem, bylo na návrh státní rady komisi vráceno k dopracování.³⁰

4.1.1 Úprava nabytí od nevlastníka v Codexu Theresianus

Návrh zákoníku Codex Theresianus obsahuje velké množství ustanovení, která upravují nabytí vlastnictví od nevlastníka. Úprava je zde skutečně velice podrobná, až kazuistická. Není se tedy možné příliš divit tomu, že v podobě, ve které byl návrh zákoníku předložen císařovně Marii Terezii, byl odmítnut a vrácen k přepracování. Na druhé straně kazuistický přístup autorů zákoníku nám přináší velice užitečný závěr

²⁹ KRISTIÁN Z KOLDÍNA, P., JIREČEK, J. *Práva městská království českého a markrabství moravského: spolu s krátkou jich summou*. 5. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všeherd, 1876.

³⁰ MALÝ, K., SIVÁK, F. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. 2. přeprac a doplň. vyd. Jinočany: H&H. s. 338.

o tom, jaký měli v době své práce názor na posuzování konkrétních situací. Velice rozpracovaná je zejména část věnující se otázce, jak pohlížet na v rámci nabývání od nevládníků na dobrou víru.

4.1.2 Obecná klauzule nabytí od nevládníka

Základní klauzule nabytí od nevládníka je v Codexu obsažena ustanoveních [2, 8, § 4] 44 a 45³¹. Návrh zákoníku výslovně stanovuje, že nabytí vlastnictví od nevládníka má být umožněno z důvodu zajištění nerušeného obchodu, kdy nemá být nabyvateli jeho nevinnoť ke škodě, pokud věc získá od osoby, která nemá dostatečné oprávnění k převodu.

V obecných ustanoveních jsou stanoveny základní podmínky, za kterých je možno nabyt věc od osoby, která vládníkem převáděné věci není. Za prvé se musí jednat o věc movitou, která je převáděna za úplatu. Největší důraz je v návrhu kladen na podmínku dobré víry, což návrh zákoníku zdůrazňuje hned ve své první větě. Nabyvatel, který nedostatečně prokáže dobrou víru a úplatnoť je v případě sporu povinen věc vydat vládníkoví. V zákoníku je dále uvedeno, že ke vzniku nového vládníckého práva není zapotřebí promlčení věci, což lze chápat tak, že k jeho vzniku má docházet ihned po splnění podmínek právem stanovených a nikoliv na základě skutečnosti, která by se více podobala vydržení. Zajímavé na těchto dvou obecných ustanoveních je také to, že je v nich stanoveno, že k vzniku vládníctví na straně nabyvatele dochází z moci práva, což nás může dovést k tvrzení, že zde nabytí vládníctví bylo už zde chápáno jako přechod, nikoliv převod práva, a docházelo k němu přímo ze zákona.

³¹ [2, 8, § 4] 44 CT: „Und hinderet diese Uebertragung der üble Glauben des Veräußerers, von deme der Besitzer mit guten Glauben die Sache an sich erhandlet hat, keinerdings, wann gleich derselbe solche fremd zu sein gewußt, oder sie auch selbst mit Gewalt oder diebischer Weise entwendet, und sodann als seine eigene Sache veräußeret hätte, folglich in offēbarer Gefährde bestellt gewesen wäre, sondern es solle lediglich auf des Erwerbers mit den hiernach ausgemessenen Erfordernissen begleiteten guten Glauben gesehen werden.“

[2, 8, § 4] 45 CT: „Wir setzen und ordnen solchemnach zur Sicherheit des gemeinen Handels und Wandels, daß der Tadel einer unrechtmäßigen Innenhabung der Sache, welcher nicht in die Sinnen fällt und einem Dritten nicht wissend ist, die Sache selbst auf keinerlei Weise behaften, noch weniger einem dritten unschuldigen Erwerber zu Schaden gereichen, sondern durch dessen rechtmäßige Erwerbung völlig erloschen, und der Uebertragung des Eigenthums nicht in geringsten behinderlich sein solle, wann an Seiten des Erwerbers folgende zwei Erfordernissen, als Erstens, sein guter Glauben, und Zweitens, eine entgeltliche Ursache, aus der er die Sache an sich gebracht hat, hinzustoßen.“

4.1.3 Úplatnost nabytí

Codex Theresianus v ustanoveních [2, 8, § 4] 54 a 55³² stanovuje podmínku úplatnosti. Aby nabyvatel mohl nabýt ke zcizované věci vlastnictví, musí se vždy jednat o úplatný převod. Zákoník však pamatuje i na situaci, kdy je věc zcizována za kupní cenu, která je oproti skutečné hodnotě věci příliš nízká. Je zde stanovena podmínka, že protihodnota (kupní cena nebo hodnota jiné věci v případě nabytí směnnou smlouvou) musí být taková, že pokryje hodnotu zcizované věci. V případě, že je od nevlastníka získána věc darem nelze zásadně nikdy takovou věc nabýt jiným způsobem než vydržením.

4.1.4 Dobrá víra a okolnosti koupě jako předpoklad nabytí

Codex Theresianus ve svém návrhu ve vztahu k nabytí od nevlastníka kladl velký důraz právě na posouzení dobré víry jakožto základního předpokladu. V ustanovení [2, 8, § 4] 44 bylo stanoveno, že překážkou pro přechod vlastnictví na nabyvatele není rozhodující, v jaké víře byla osoba, od které nabyvatel věc získal. Není tedy vůbec rozhodující, zda tato osoba byla v dobré víře o tom, že sama věc nabyla od vlastníka či nikoliv. Není třeba ani posuzovat, zda se tato osoba věci zmocnila svévolně, např. krádeží, zpronevěrou nebo tím, že zcizila věc, která jí byla z vůle vlastníka svěřena a ona ji bez dostatečného oprávnění prodala dále. Posuzování kvality své dobré víry tak podléhala pouze osoba, která věc nabývala, přičemž Codex Theresianus celkem podrobně určoval, v jakém případě může nabyvatel být ještě v dobré víře a kdy již nikoliv.

Podle ustanovení [2, 8, § 4] 46 CT³³ není dostačující, pokud nabyvatel v okamžiku koupě skutečně nevěděl, že věc prodávajícímu nepatří. Nabyvatel se nestane vlastníkem, pokud věc nabyl od osoby, o které se nelze rozumně domnívat, že by jí věc patřila. Toto ustanovení je důležité v tom, že dobrá víra se neposuzuje pouze v rámci

³² [2, 8, § 4] 54 CT: „Bei der zweiten Erfordernuß solle die Ursache der Erwerbung nicht allein an sich zur Uebertragung des Eigenthums hinlänglich, sondern auch entgeltlich und also beschaffen sein, daß der Erwerber dagegen etwas thue, was dem Werth der Sache beikomme, oder von dem Seinigen etwas verliere, was er für die an sich gebrachte Sache gegeben oder nachgelassen hat“.

[2, 8, § 4] 55 CT: „Eine bloß gewinnstige Ursach hingegen, als eine Schankung oder Vermächtnuß ist für sich allein ohne hinzutretender Verjährung nicht genug aus bloßer Wirkung des guten Glaubens Jemanden das Eigenthum einer fremden Sache zuzuwenden, und ihn mit Schaden der Eigenthümers zu bereichern.“

³³ [2, 8, § 4] 46 CT: Bei der ersteren Erfordernuß ist an dem gemeinen guten Glauben, daß der Erwerber zur Zeit der Erhandlung die Sache fremd zu sein in Wahrheit nicht gewußt habe, nicht genug, sondern er muß auch dieselbe von jemanden solchen an sich gebracht haben, von deme er vernünftiger Weise hat glauben können, daß sie ihm gehörig sei.

subjektivního hlediska nabyvatele. Pro splnění podmínky dobré víry není vždy dostačující, že nabyvatel o tom, že prodávající není oprávněn věc zcizit, sám nevěděl. Naopak se na nabyvatele kladou větší nároky a jeho dobrá víra podléhá určité objektivizaci. Dobrá víra je tedy dána pouze tehdy, pokud nabyvatel měl a mohl rozumně předpokládat, že převáděná věc vzhledem ke své hodnotě odpovídá majtkovým poměrům zcizitele nebo že má oprávnění takovou věc prodávat. Následující ustanovení Codexu pak podávají poněkud kazuistický výčet příkladů, kdy lze usuzovat na dobrou víru nabyvatele a kdy naopak nelze.

Okolnosti, které mají vést k úsudku, že zcizitel věc vlastní nebo má právo ji prodávat, jsou reprezentovány například jeho chováním, majtkovými poměry, dobrou pověstí, veřejným uznáním nebo známostí o tom, že prodej zcizované věci je jeho živností a má oprávnění s takovými věcmi obchodovat. Další okolnost stanovená zákoníkem je dána, pokud jsou zcizitelovi majtkové poměry takové, že se nezdá neobvyklé, pokud takovou věc zcizuje. Podle zákoníku je též chráněna osoba, která věc získá ve veřejné dražbě

V dalších ustanoveních zákoník popisuje situace, kdy se nabyvatel své dobré víry dovolávat nemůže. Jedná se o případy, kdy nabyvatel koupí věc od cizince nebo osoby, která není v místě koupě známa nebo mimo běžnou prodejní dobu. Nabyvatel není chráněn ani pro případ, kdy věc koupí od pobudy nebo někoho, jehož zjevné majtkové poměry neodpovídají hodnotě věci. Ochrana nabyvateli se také nedostane, pokud získal věc od osoby, u níž existuje podezření špatné pověsti a uznání. V dobré víře nejedná ani takový nabyvatel, který získá věc od osoby, u níž je známo, že jí byla věc svěřena do správy od jejího pána, pokud není úředně prokázáno povolení této osoby věc v souladu s vůlí svého pána zcizit. V tomto ustanovení je zjevná podobnost s ustanovením, které bylo obsaženo v Koldínově Právech království českého.

4.1.5 Důkazní břemeno a postavení neoprávněného zcizitele

Codex Theresianus obsahuje obecnou klauzuli v ustanovení [2, 8, § 4] 57³⁴. Původní vlastník se podle něj může proti nabyvateli za podmínky, že není jeho právo promlčeno, uplatnit vlastnickou žalobu. V další větě Codex umožňuje nabyvateli tuto žalobu

³⁴ [2, 8, § 4] 57 CT: „Der Eigenthümer kann daher den Besitzer seiner Sache, insolange deren Besitz nicht verjähret ist, mittelst der Eigenthumsklage belangen; dieser aber ist befuget, sich mit der Einwendung des hieran aus Macht Rechtens erworbenen Eigenthums zu schützen, und die Eigenthumsklage abzulehnen, wann er obige Erfordernissen zu erweisen im Stande ist.“

odrazit, pokud prokáže, že byly splněny podmínky popsané v předchozí podkapitole. Důkazní břemeno ohledně prokázání, že byly splněny podmínky pro nabytí vlastnictví od nevlastníka, leží vždy na tom, kdo věc nabyl. Podle Codexu musí být například vždy prokázán úplatný způsob nabytí věci tím, že se posoudí hodnota věci proti částce, kterou nabyvatel prodávajícímu vydal. V případě, že nabyvatel toto nedostatečně prokáže, soud mu uloží povinnost věc vrátit vlastníku věci. Je však nutné zmínit, že dle Codexu nebylo pro nabytí vlastnictví dostačující, pokud byla prokázána tvrzení kupujícího ohledně splnění podmínek obchodu. Codex (jak již bylo zmíněno výše) kladl velký důraz na důvěryhodné okolnosti prodeje, proto by například stačilo, pokud podmínky prodeje vzbuzovaly oprávněné podezření na nepoctivost prodávajícího. V takovém případě i poctivý nabyvatel, který by věc koupil od osoby, která měla dostatečné oprávnění k jejímu převodu, avšak byla co do své poctivosti podezřelá, by se nestal vlastníkem. Převedl-li by tedy třeba veřejně známý zloděj za obchodně standardních podmínek věc, kterou poctivě získal, nedošlo by k nabytí vlastnictví ve prospěch kupujícího.

Pokud však nabyvatel podmínky prokáže a zároveň není přítomna existence žádných objektivních pochybností ohledně poctivosti obchodu, není vlastník oprávněn se vrácení věci domáhat a nabyvatel se stává jejím vlastníkem. Je od té doby chráněn proti všem třetím osobám včetně vlastníka původního, Codex výslovně stanovuje, že i kdyby se věc dostala zpět do držby vlastníka původního, je chráněn vlastník nový. Codex Theresianus pamatoval i na řešení vztahů mezi neoprávněným zcizitelem a osobou, která v důsledku jeho nepoctivého jednání o věc přišla. Ať už věc zůstane ve vlastnictví vlastníka, nebo budou splněny podmínky pro nabytí vlastnictví poctivého kupujícího, je zcizitel vždy povinen nahradit osobě, která v důsledku jeho jednání o věc přišla, nahradit majetkovou újmu. Má však právo se bránit tím, že určí třetí osobu, od které zcizovanou věc nabyl.

4.2 Hortenova a Martiniho osnova

Po nástupu císaře Josefa II. na trůn pokračovaly kodifikační pokusy. Předložená Hortenova osnova, která byla přijata roku 1776 neznamenalá oproti Codexu Theresianus žádný výrazný posun co se týče úpravy institutu nabývání od nevlastníka. Úprava byla téměř totožná, jediným rozdílem bylo, že ustanovení Hortenovy osnovy nebyly tolik kazuistické jako v Codexu Theresianus.

Výraznějším posunem bylo předložení tzv. Martiniho osnovy, jejímž autorem byl rakouský právní teoretik a filosof baron Karl Anton von Martini. Martiniho osnova byla s některými změnami dokonce vyhlášena jako platný zákoník pro oblast Západní Haliče v roce 1798. Martiniho osnova opustila kazuistickou koncepci Codexu Theresianus a osnovy Hortenovy. Důležitým je zejména ustanovení [2, 3] § 20³⁵, ve kterém je stanoveno pravidlo, že vlastnická žaloba nemůže být úspěšně podána na držitele věci, pokud ji získal:

- a) při veřejné dražbě
- b) od obchodníka řádně oprávněnému k takovému obchodu
- c) od osoby, které původní vlastník věc sám přenechal.

Nabývací titul spočívající v získání věci od osoby uvedené pod bodem c) byl však následujícím ustanovením vyloučen pro případ, kdy může vzniknout podezření ohledně řádného převodu držby vlastníka mezi vlastníkem věci a jejím nedůvěryhodným držitelem. V takovém případě by byl vlastník věci se svou reivindikační žalobou proti nabyvateli úspěšný. Ustanovení [2, 3] § 22 Martiniho osnovy též pamatuje na podmínku úplatnosti, kdy stanovuje, že v případě neúplatného převodu by neměl být nabyvatel proti vlastníkovu věci chráněn.

4.3 Všeobecný občanský zákoník

Všeobecný zákoník občanský, německy *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*, v prvním českém překladu z roku 1812 *Kniha všeobecných zákonů městských*³⁶ (dále jen „ABGB“, ve zkratce o.z.o.) byl vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z.s. s platností pro všechny země rakouského císařství, kromě zemí uherských. Na území českých zemí byl platný až do vydání tzv. středního občanského zákoníku v roce 1950, ustanovení § 1151 – 1153 upravující smlouvu námezdní však zůstala v platnosti až do roku 1965, ve kterém byl přijat zákoník práce.

³⁵ [2, 3] § 20 Martiniho osnovy: „Auch kann eine Eigenthumsklage gegen den redlichen Besitzer einer beweglichen Sache nicht stattfinden, wenn dieser darthut, die Sache entweder a) bei einer öffentlichen Versteigerung, oder b) von einem zu diesem Verkehre befugten Handelsmanne, oder c) sonst von Jemanden an sich gebracht zu haben, dem der Kläger selbst die Sache zum Gebrauche, oder zur Verwahrung, oder auch in einer andern Absicht anvertrauet hatte; der vorige Eigenthümer kann alsdann gegen diese Gewährmänner sein Recht weiters verfolgen.“

³⁶ MALÝ, K., SIVÁK, F. Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918. 2. přeprac a doplň. vyd. Jinočany: H&H. s. 338.

4.3.1 Obecná klauzule nabytí od nevlastníka

AGBG ve svém znění obsahoval stejně jako ostatní v té době přijímané soukromoprávní kodifikace obecnou formulaci vycházející z římského principu „*nemo plus iuris transferre potest, quam ipse habet*“, jež byla obsažena v ustanovení § 442 o.z.o., které znělo: „*Kdo nabude vlastnictví věcí, nabude také práv s ní spojených. Práva, která jsou omezena jen na osobu toho, kdo věc odevzdává, nemůže odevzdati. Nikdo nemůže druhému postoupiti více práv, než sám má.*“

Není překvapující, že AGBG obsahoval ustanovení speciální, které vůči výše zmíněnému představovalo výjimku. Touto výjimkou bylo ustanovení § 367 o.z.o., které znělo: „*Vlastnická žaloba nemůže se vznést na poctivého držitele věci movité, dokáže-li, že této věci nabyl buď ve veřejné dražbě nebo od živnostníka k tomuto obchodu oprávněného anebo za plat od toho, komu ji žalobce sám k užívání, k uschování nebo v kterémkoliv jiném úmyslu svěřil. V těchto případech nabývají poctiví držitelé vlastnictví a předešlý vlastník má právo na náhradu škody jen vůči těm, kdo jsou mu za to odpovědní.*“ Ustanovení § 367 o.z.o. za splnění určitých podmínek představovalo zákonný titul k okamžitému nabytí vlastnictví, přičemž předešlý vlastník své vlastnictví nenávratně pozbyl a zůstala mu pouze možnost požadovat náhradu škodu proti tomu, kdo je mu odpovědný.³⁷ Důsledkem nabytí vlastnictví pak byla i ztráta všech práv spojených s věcí nebo věc zatěžujících³⁸, pokud o nich nabyvatel nevěděl.³⁹

Na tomto ustanovení je na první pohled zjevné, že je si svým obsahem velmi podobné s ustanovením [2, 3] §. 20 Martiniho osnovy. Nutné je však zmínit, že z hlediska systematiky AGBG není zařazení klauzule umožňující nabytí od nevlastníka na tomto místě zákoníku příliš šťastné. Jak v AGBG, tak v Martiniho osnově představuje ustanovení umožňující nabytí od nevlastníka v prvé řadě právní normu, jež neguje právní normu předcházející, jež zakotvuje právo vlastníka věci, která je mu neoprávněně zadržována, podat vlastnickou žalobu. Na to naráží ve svém komentáři

³⁷ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky: Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: KEY Publishing, 2012, s. 239, stejně rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne 15. května 1931 sp. zn. Rv II 229/30.

³⁸ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1935., s. 319.

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne 12. ledna 1927 sp. zn. Rv I 1879/26.

i Rouček se Sedláčkem, když tvrdí: „*Ustanovení § 367 vlastně nepatří sem (kde jest), nýbrž do páté hlavy druhého dílu.*“⁴⁰

4.3.2 Nabytí od nevlastníka k movitým a nemovitým věcem

Jak je vidět na první pohled, ustanovení § 367 o.z.o se týká jen věcí movitých. Považuji za vhodné na tomto místě naznačit, jaké věci AGBG označoval za movité. Věc movitá je definovaná v ustanovení § 293 o.z.o.⁴¹ Byly to takové věci, které byly způsobilé k přemístování, aniž by byla porušena jejich podstata. V ostatních případech se jednalo o nemovitosti. Za věci movité musíme považovat též věci, které jsou příslušenstvím dle § 294 o.z.o., byť se vážou na základě zákona nebo rozhodnutí vlastníka k nemovité věci hlavní. K movitým věcem AGBG počítal i práva, pokud se nevázala k nemovitosti.⁴² Mohlo jít například o pohledávku nebo cenný papír. Zvláštním okruhem věcí movitých byly tzv. věci nerozeznatelné, které byly zmíněny v ustanovení § 371 o.z.o.⁴³, které určovalo věci, které zpravidla nejsou předmětem vlastnické žaloby, ledaže by existovaly takové okolnosti, z nichž může vlastník své vlastnické právo dokázat a z kterých je držitel schopen usoudit, že není oprávněn věc držet. I v případě těchto věcí se dovozovala možnost jejich nabytí od nevlastníka za podmínek stanovených v ustanovení § 367 o.z.o.⁴⁴

Úprava v AGBG explicitně zmiňuje nabytí od nevlastníka v případě věcí movitých, výslovnou úpravu, která se týká nemovitostí, ale neobsahuje. Ustanovení § 431 o.z.o. stanovuje, že k převodu vlastnictví musí být splněna podmínka zápisu práva do veřejného seznamu na základě intabulačního principu.⁴⁵ Existovaly však i nemovitosti, které nebyly v příslušném veřejném seznamu zapsány. Na převod těchto nemovitostí

⁴⁰ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1935., s. 318

⁴¹ § 293 o.z.o.: „*Věci, které bez porušení jejich podstaty s jednoho místa na druhé lze přenášeti, jsou movité, jinak jsou nemovité.*“

⁴² § 371 o.z.o.: „*Práva počítají se k movitým věcem, nejsou-li spojena s držbou nemovité věci nebo zemským zřízením prohlášena za nemovitou věc.*“

⁴³ § 371 o.z.o.: „*Věci tedy, jež takto rozeznati nelze, jako hotové peníze s jinými hotovými penězi smíšené nebo dlužní úpisy majiteli svědčící, zpravidla nejsou předmětem vlastnické žaloby; leda že jsou tu takové okolnosti, z kterých žalobce může dokázati své vlastnické právo a z kterých žalovaný musil věděti, že není oprávněn si věc osobovati.*“

⁴⁴ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém* 7. vydání. Praha. 1923, s. 183 a násl.

⁴⁵ § 431 o.z.o.: „*Ku převodu vlastnictví nemovitých věcí musí býti nabyvací jednání zapsáno do veřejných knih k tomu určených. Toto zapsání nazývá se vklad.*“

bylo pamatováno v ustanovení § 434 o.z.o.⁴⁶ Nemovitost se v těchto případech převáděla soudním uložením převodní listiny.

I v době účinnosti AGBG byla platná zásada důvěry v zápis vlastnického práva v příslušném seznamu, který zmiňují i Rouček a Sedláček ve svém komentáři, když popisují situaci, při níž se přirozený vlastník dostává do obtížné situace v okamžiku, kdy jeho tvrzené vlastnictví nekoresponduje se zápisem ve veřejném seznamu. Takový vlastník pak „*musí totiž ustoupiti tomu, kdo důvěřuje ve veřejné knihy nabytí nemovitosti nebo jiného práva knihovního.*“⁴⁷ Nabytí vlastnictví k nemovitosti od nevlastníka bylo založeno na ochraně osob spoléhajících se na zápis práva ve veřejné knize. Podmínkou však bylo, stejně jako u nabytí vlastnictví k movité věci, poctivost nabyvatele, zde nejspíš vyjádřena v jeho jednání, kdy se s obsahem pozemkové knihy seznámil a zároveň neměl pochybností o tom, že osoba tam zapsaná je jistě vlastníkem příslušné nemovitosti.

4.3.3 Podmínka poctivosti držby

Aby mohlo dojít k nabytí vlastnictví od nevlastníka, musela být dle AGBG splněna podmínka poctivé držby, resp. v té době užívaného pojmu bezelstnosti. Bezelstný držitel je dle § 326 o.z.o. definován jako držitel, který pokládá drženou věc za vlastní. Například Heyrovský vycházel z formulace, podle které dobrá víra držitele spočívá v jeho nevědomosti oněch okolností, pro kteréž se nabytí jeví jako materiální bezpráví.⁴⁸ Tato koncepce byla převzata i do československé judikatury, bezelstný držitel byl popsán jako držitel ve smyslu § 326 o.z.o., který pokládá z důvodů pravděpodobných věc, kterou drží, za svou, aniž by musel mít přímo toto přesvědčení, ale postačí, pokud je přesvědčen, že nejedná hmotně protiprávně.⁴⁹ Vzhledem k tomuto přístupu lze dovodit, že bezelstným (poctivým) držitelem dle § 326 o.z.o. nemusela být nutně osoba, která byla skutečně přesvědčena o tom, že jí věc patří, nýbrž postačilo, že jí svědčilo subjektivní přesvědčení o tom, že svou držbou nečiní po hmotně-právní stránce bezpráví. U nabývání od nevlastníka však poctivá držba v tomto rozsahu

⁴⁶ § 434 o.z.o.: „*Vlastnictví k nemovitostem, které nejsou zapsány v žádné knize pozemkové, převádí se soudním uložením listiny opatřené náležitostmi §§ 432 a 433. Na místo doložky vkladné nastoupí doložka, že se přivoluje, aby listina byla uložena.*“

⁴⁷ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. II. díl.* Praha: 1935, s. 505.

⁴⁸ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského.* Díl I. Praha, 1921, s. 213;

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne 12. ledna 1927 sp. zn. Rv I 1879/26.

ke vzniku vlastnictví nepostačovala. Důvodem bylo ustanovení § 368 o.z.o., kde bylo stanoveno:

„Dokáže-li se však, že držitel mohl mít důvodné podezření co do poctivosti jeho držby buď již z povahy věci, kterou na sebe převedl, nebo z její nápadně příliš nízké ceny nebo ze známých osobních vlastností svého předchůdce, z jeho živnosti nebo jiných okolností, musí jako nepoctivý držitel vlastníkovi postoupiti.“

Z výše uvedeného je patrné, že kromě subjektivního přesvědčení nabyvatele o existenci poctivé držby dle § 326 o.z.o. musely být pro nástup právních účinků předpokládaných v ustanovení § 367 o.z.o. přítomny i okolnosti, podle nichž se objektivně dalo usuzovat na to, že převodce je skutečným vlastníkem věci. Lze tedy konstatovat, že byla chráněna nabyvatelova bezelstnost, nikoliv však jeho lehkověrnost.⁵⁰

4.3.4 Jednotlivé případy nabytí od nevlastníka

AGBG umožňoval nabytí od nevlastníka celkem ve třech případech:

Prvním bylo nabytí věci v rámci veřejné dražby, muselo tedy jít o dražbu, která byla povolena veřejnou autoritou, nejčastěji o dražbu soudní. Při tomto způsobu nabytí vlastnického práva se nevyžadovala bezelstnost vydražitele.⁵¹ Tento závěr je celkem logický, jelikož při veřejné dražbě neexistuje žádná pochybnost o tom, že dražitel nemá dostatečné oprávnění dražbu provádět.

Druhým případem bylo nabytí od živnostníka k tomuto prodeji oprávněného. Zde je však nutné zmínit, že ke splnění podmínky oprávněnosti nestačilo, že prodávající disponoval platným živnostenským oprávněním jako takovým. Bylo zapotřebí zkoumat, zda věc, kterou prodávající nabízí ke koupi, je věcí, se kterou obchoduje v rámci své běžné činnosti. Pokud by tomu tak nebylo, nebyla splněna podmínka ustanovení § 367 o.z.o. K tomu se vyjadřoval Rouček takto: *„...tak např. nespada sem, pokud někdo nabude např. šperk od drogisty nebo drogy od klenotníka, šaty od obuvníka atd...“*⁵² Je na místě zmínit i skutečnost, že nemuselo jít o nabytí úplatné a mohlo se jednat o věci původním vlastníkem pozbyté nedobrovolně, např. ztracené nebo i ukradené. V případě,

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne 6. května 1924 sp. zn. Rv I 280/24.

⁵¹ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém* 7. vydání. Praha. 1922., s. 186.

⁵² ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1935, s. 322.

že by ale došlo k nabytí od živnostníka bezúplatně, dalo by se přemýšlet o aplikaci ustanovení § 368 o.z.o. Nutno dodat, že by se musely vždy hodnotit okolnosti konkrétního případu.

V posledním třetím případě AGBG umožňoval nabytí vlastnictví tam, kde původní vlastník pozbyl držbu zcela dobrovolně. Zde se vycházelo z germánské zásady „Wo man seinen Glauben gelassen, da muss man ihn suchen“ (svou důvěru musíš hledat tam, kde jsi ji zanechal), jak poznamenává Randa.⁵³ Totéž zmiňují i Rouček se Sedláčkem.⁵⁴ Dobrovolnost pozbytí držby tu představuje zásadní podmínkou, bez níž nemohl nabyvatel vlastnictví k věci získat, k čemuž se vyjádřila i československá meziválečná judikatura: „*Věci podvodně vylákané nejsou věcmi svěřenými ve smyslu § 367 obč. zák. a lze je vindikovati i proti bezelstnému nabyvateli*“⁵⁵ Další podmínkou, bez níž nemohlo k nabytí vlastnictví dojít, byla úplatnost převodu. Bylo-li by kauzou např. darování, k převodu dojít nemohlo. Nejčastějším způsobem bylo nabytí od osoby, které věc svěřil přímo vlastník. Mohlo však jít i o svěření od osoby od vlastníka odlišné, pokud byla k držbě převáděné věci oprávněná. Mohlo jít např. o zástavního věřitele.⁵⁶

4.4 Nabytí od nevlastníka podle všeobecného obchodního zákoníku a směnečného zákona

Úprava nabytí od nevlastníka nebyla v rakouském právním řádu obsažena pouze v AGBG. Relevantní zmínky se objevují také v zákoně směnečném a obchodním zákoníku.

4.4.1 Všeobecný obchodní zákoník

Všeobecný zákoník obchodní („*AHGB*“) č. 1/1863 ř.z. (v němčině jako „*Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch*“) představoval *lex specialis* k AGBG, přičemž obsahoval vlastní ustanovení, které stanovovalo podmínky pro nabytí od nevlastníka, a to ve svém článku 306, který zněl: „*Jestliže zboží anebo jiné věci movité od kupce v jeho obchodu byly prodány a odevzdány, tehdy ten, kdo jich bezelstně nabyl, dojde k nim vlastnického práva, třeba by prodávající vlastníkem nebyl. Vlastnické právo dříve zdůvodněné*

⁵³ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém* 7. vydání. Praha. 1923, s. 188.

⁵⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1935, s. 322.

⁵⁵ Rozhodnutí z 28. 5. 1931 Rv I 719/31.

⁵⁶ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém* 7. vydání. Praha. 1923, s. 187.

pomine. Všelike dříve zdůvodněné právo zástavní anebo jisnější právo věcné pomine, nebylo-li nabyvateli při prodávání známo.“ Toto ustanovení de facto jinými slovy kopíruje úpravu obsaženou v AGBG, navíc explicitně stanovilo, že zástavní právo nebo jiná práva vážnoucí na věci zanikají s novým vlastnickým právem ex lege, ledaže by o tom nabyvatel věděl.

Změnu oproti úpravě AGBG však znamenal odstavec 4 stejného článku AHGB, který zněl:

„Článek tento platnosti nemá, byly-li věci ty ukradeny anebo ztraceny.“ V rámci právní úpravy AGBG totiž obecně neplatilo, že na základě skutečnosti, že převáděná věc je kradenou nebo ztracenou, nedošlo ke vzniku vlastnictví na straně poctivého držitele. AHGB naopak nabytí vlastnictví od nevlastníka k věcem ztraceným nebo ukradeným obecně vylučoval pro každý případ. Doktrína dovodila, že v rámci této právní úpravy nelze za věci ukradené považovat například věci zpronevěřené nebo získané podvodem.⁵⁷ Je proto na místě věci, jež AHGB vyloučil z možnosti jejich nabytí od nevlastníka, pojmově vykládat spíše restriktivně a nevnímat je všeobecně za věci, které byly vlastníkem nedobrovolně pozbyty.

4.4.2 Směnečný zákon

Klíčové ustanovení směnečného zákona, ze kterého plyne možnost nabytí od nevlastníka, je obsaženo v § 76, ve kterém je stanoveno: *„Majitel směnky, legitimovaný jako remitent nebo podle ustanovení § 32, může být jen tehdy přidržen k jejímu vydání, nabyli-li směnky obmyslně nebo dopustil-li se při nabytí směnky hrubé nedbalosti.*“ Toto ustanovení myslí na situace, kdy proti majiteli směnky, kterým je buď remitent (výstavce) nebo indosatář (nabyvatel směnky rubopisem), stojí osoba, která se vlastnickou žalobou domáhá vydání směnky s tvrzením, že je jejím majitelem. K takové situaci mohlo dojít například ve chvíli, kdy směnka byla vícekrát rubopisována a během této doby se jí některý z indosantů (převodců) zmocnil krádeží. Směnečný zákon pak chránil poctivého indosatáře směnky za podmínek podobným těm, které byly upraveny v AGBG. Dle směnečného zákona byl indosatář nebo remitent povinen směnku vydat

⁵⁷ HERMANN-OTAVSKÝ, K. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických. Díl I.* Praha: Československý Kompas, 1929, s. 306.

vindikující osobě pouze za podmínky, že směnku nabyt obmyslně⁵⁸ nebo se při jejím nabytí dopustil hrubé nedbalosti.

5 Nabytí od nevlastníka od vzniku Československa do roku 1991

5.1 Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937

Po vzniku samostatného Československa byla pro území českých zemí převzata dosavadní právní úprava. Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého ve svém článku II. stanovil, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti. Tato skutečnost však znamenala nepříznivé důsledky, jelikož ABGB platil pouze na území českém, nikoli slovenském. Na území Československa tak vznikl právní dualismus, z čehož pramenily snahy o unifikaci právního řádu s platností pro celé území státu. Rekodifikační práce byly zahájeny v roce 1920. Jejich cílem bylo navázat na tradice ABGB s respektem k vnitřní hodnotě rakouského zákoníku a jít cestou jeho mírné modernizace.⁵⁹

Na pracích k vytvoření československého občanského zákoníku se podílelo mnoho tehdejších významných právníků. Otázka nabytí od nevlastníka podléhala subkomitétu pro věcné právo, v jehož čele stál prof. dr. Miloslav Stieber.⁶⁰ V roce 1931 byla superrevizní komisí předložena osnova celého zákona⁶¹, na niž byl vybudován vládní návrh československému parlamentu předložený roku 1937.

Konečná úprava týkající se nabytí od nevlastníka vládního návrhu OZ byla obsažena v ustanovení § 147⁶², které znělo:

„Žaloba vlastnická nemá místa proti poctivému držiteli vlastnického práva k věci movité, jestliže jí nabyt buď ve veřejné dražbě, nebo způsobem, který je právními předpisy postaven veřejné dražbě na roveň, nebo od toho, kdo má právo s takovými

⁵⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu Republiky Československé, sp. zn. Rv I 1879/26: „*Obmyslným držitelem jest, kdo ví neb z okolností musí se domnívati, že věc, která je v jeho držení, náleží jinému.*“

⁵⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. [online]. [cit. 10. května 2014]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁶⁰ Tisk 844, část č. 14: Národního shromáždění Republiky Československé, [online]. [cit. 10. května 2014]. Dostupné z: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_15.htm.

⁶¹ Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevizní komise. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931, s. 87.

⁶² Tisk 425 NS RČS: vládní návrh občanského zákoníku [online]. [cit. 10. května 2014]. Dostupné z: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_03.htm.

věcmi obchodovati, anebo za plat od toho, komu ji žalobce sám k užívání, k uschování nebo v kterémkoliv úmyslu svěřil. V těchto případech nabývá totiž poctivý držitel práva vlastnického. Předešlý vlastník se může jen domáhati náhrady škody na těch, kdo jsou mu z toho odpovědni.“

Pokud znění vládního návrhu OZ z roku 1937 srovnáme s právní úpravou AGBG, je na první pohled zřejmá velká vzájemná podobnost. Nová úprava byla rakouským zákoníkem významně ovlivněna a změny, které byly do vládního návrhu OZ promítnuty, vycházely zejména z potřeby odstranit nejasnosti, které plynuly z ustanovení § 367 o.z.o.

Lze si všimnout, že vládní návrh OZ konkretizuje právní definici skutkové podstaty, na základě níž je možné nabytí vlastnické právo od živnostníka, který není vlastníkem věci, se kterou obchoduje. Vládní návrh přímo stanovuje, že se musí jednat o nabytí od osoby oprávněné s takovými věcmi obchodovat. Tento závěr sice plynul již z dřívější právní doktríny, jak již v této práci bylo zmíněno, nicméně ze samotného AGBG čistě gramatickým výkladem ustanovení § 367 o.z.o. bylo možné živnostenské oprávnění chápat v širším slova smyslu. Další upřesnění, které se promítlo do tohoto vládního návrhu, bylo stanovení možnosti nabytí způsoby, které jsou právními předpisy postaveny na roveň veřejné dražbě. V ustanovení § 148 vládního návrhu OZ bylo podobně jako v AGBG stanoveno, za jakých okolností lze dovodit nepoctivost nabyvatele.

Vzhledem k dalšímu politicko-historickému vývoji nebyl vládní návrh OZ z roku 1937 československým parlamentem přijat. Nadále tak zůstal v platnosti AGBG, a to až do roku 1950, kdy byl přijat tzv. střední občanský zákoník.

5.2 Právní úprava nabytí od nevlastníka platná na území Slovenska mezi 1918–1950

Doba právního dualismu, kdy na území československého státu mezi lety 1918-1950 neplatil pro celé jeho území jeden právní řád, spočívala v tom, že pro území Čech byla platný AGBG, zatímco na území Slovenska bylo platné právo uherské.⁶³ Vzhledem k tomu, že Slovensko bylo v té době součástí Československa, v krátkosti zmíním úpravu, která na území Slovenska platila.

⁶³ KORMUTHOVÁ, P. Možnosti nadobudnutia vlastnického práva k věci od nevlastníka v minulosti a dnes. *Justičná revue*, 53, 2001, č. 11. s. 1148.

I v uherském právním řádu bylo formulováno obecné pravidlo, že nikdo není oprávněn převést více práv, než sám má. Existovaly však celkem tři skutkové podstaty toto pravidlo prolamující. Za prvé bylo možno nabýt věc od nevlastníka, pokud ji převodci svěřil původní vlastník dobrovolně a poctivý nabyvatel ji následně od převodce získal úplatně. Zásadně bylo nabytí vyloučeno, byla-li věc vlastníku odejmuta násilím, tajně nebo zneužitím výprosy. Nabytí od nevlastníka bylo taktéž oprávněné, pokud nabyvatel věc získal jako vydražitel v rámci exekuční dražby. Konečně třetí a poslední možnost, jak bylo možné nabýt od nevlastníka, představovala situace, při níž obchodník v rámci své živnosti převedl zboží nebo jiné movitosti na kupujícího, který se následně stal jejích vlastníkem i tehdy, nebyly-li vlastnictvím obchodníka.⁶⁴

Jak vidno, i uherské zvykové právo bylo úpravě platné na území Čech, Moravy a Slezska velice podobné.

5.3 Občanský zákoník z roku 1950

S účinností od 1. 1. 1951 byl přijat zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, později označovaný jako tzv. střední občanský zákoník (dále „SOZ“). SOZ byl vyústěním tzv. právníkové dvouletky v oblasti občanského práva, přičemž byl velmi poplatný době svého vzniku, jelikož jeho přijetí bylo důsledkem revolučního programu komunistické strany. V čele rekodifikační skupiny stál akademik Viktor Knapp. Inspiraci pro SOZ představoval především sovětský občanský zákoník z roku 1922, vedle toho byl však patrný i vliv vládního návrhu OZ z roku 1937.⁶⁵ Podíváme-li se na úpravu nabytí od nevlastníka obsaženou v SOZ, zjistíme, že právě tato jeho část je značně podobná právní úpravě vládního návrhu z roku 1937, potažmo tedy i AGBG.

Ustanovení, které umožňovalo nabytí věci od nevlastníka, najdeme v § 154 odst. 1 SOZ, které zní:

„O vydání věci nelze žalovat oprávněného držitele (§ 145), který věci nabyt výrokem úředním (§ 114) nebo ve veřejné dražbě i mimo úřad provedené, a jde-li o věc movitou, ani tehdy, nabyt-li jí za plat, buď od někoho, kdo je oprávněn s takovými věcmi obchodovat, anebo od toho, komu ji žalobce sám svěřil. V těchto případech nabývá oprávněný držitel práva vlastnického.“

⁶⁴ LUBY, Š. *Základy všeobecného súkromého práva*. Bratislava. 1947. s. 114.

⁶⁵ KUKLÍK, J. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 518-519

Z uvedeného ustanovení vyplývá, že se zákonodárce inspiroval AGBG, tak i vládním návrhem OZ z roku 1937. SOZ však rozšiřoval možnost nabytí věci od nevlastníka v případě veřejné dražby i pro nemovitosti, na rozdíl od úprav minulých, které tímto způsobem upravovaly pouze podmínky pro nabytí věcí movitých. Uvedeným pojmem „dražby mimo úřad provedené“ byla myšlena dražba prováděná národními podniky.⁶⁶

Novinkou právní úpravy SOZ je i výslovné stanovení možnosti nabytí na základě výroku úředního. Vzhledem k systematickému zákonu je však na místě poznamenat, že tento důvod není novinkou, jelikož nabytí věci úředním výrokem je samo o sobě titulem k nabytí vlastnictví. Vládní návrh OZ z roku 1937 taktéž zmiňoval nabytí vlastnictví výrokem soudním nebo úředním, a to v ustanovení § 197, z čehož lze usuzovat, že v SOZ nebylo zařazení tohoto nabývacího titulu do ustanovení § 154 úplně šťastné. Navíc výkladem můžeme dojít k závěru, že i při nabytí vlastnictví výrokem úředním by byla nutnou podmínkou k nabytí vlastnictví oprávněnost držby, což se v důsledku jeví taktéž jako poněkud nežádoucí důsledek.

Další změnou oproti předchozí právní úpravě je rozšíření podmínky úplatného převodu i pro právní titul spočívající v nabytí věci od oprávněného obchodníka. Předchozí úprava požadovala úplatnost pouze za předpokladu, že nabyvatel věc získal od osoby, již byla tato věc původním vlastníkem svěřena, od oprávněného obchodníka bylo možné věc nabýt i bezúplatně.

SOZ nově také opustil dosavadního pojmosloví, kdy termín poctivá držba nahrazuje termínem držby oprávněné, kterou pak definuje v ustanovení § 145 odst. 1 SOZ, přičemž oprávněným držitelem je ten, kdo je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo patří.⁶⁷ Dále stanovuje vyvratitelnou právní domněnku o oprávněnosti držby.⁶⁸ Bylo tedy povinností původního vlastníka, aby sám prokázal absenci oprávněné držby a zlé víry na straně nabyvatele, pokud se chtěl soudně domáhat vrácení věci.

Klíčové ustanovení, jež bylo odrazem totalitní doby, ve které SOZ vznikl, se nacházelo v § 154 odst. 2 SOZ a znělo:

⁶⁶ Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1950 s důvodovou zprávou [online]. [cit. 10. května 2014]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_12.htm.

⁶⁷ § 145 odst. 1 SOZ: „Je-li držitel vzhledem se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo náleží, je držitelem oprávněným.“

⁶⁸ § 145 odst. 2 SOZ: „V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná.“

„Tato ustanovení však neplatí, žaluje-li o vydání věci socialistická právnická osoba a je-li na vrácení věci obecný zájem.“

K tomuto ustanovení se vyjadřovala i důvodová zpráva k návrhu SOZ: „...*druhý odstavec opět zvýhodňuje socialistický sektor; subjekt socialistického vlastnictví (ať státního nebo družstevního) může i v tomto případě žalovat na vrácení věci, jestliže je na vrácení obecný zájem (to posoudí soud podle volné úvahy).*“⁶⁹ Toto ustanovení bylo vzhledem k době přijetí logické a naprosto korespondovala s obecnou klauzulí vyjádřenou v ustanovení § 21 SOZ, které stanovilo, že socialistickým právnickým osobám⁷⁰ náleží zvláštní ochrany.

SOZ poprvé rozšiřuje možnost nabytí od nevlastníka i v rámci dědického řízení. V ustanovení § 557 SOZ stanovuje, že *„kdo v dobré víře něčeho nabyl od nepravého dědice, jemuž bylo soudem nabytí potvrzeno, nikomu není za to odpovědný.“*

5.4 Občanský zákoník v letech 1964–1991

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (dále „*obč. zák.*“) naprosto opustil dosavadní koncepci, při níž byly stanoveny obecné podmínky pro možnost nabytí od nevlastníka a která se promítala do přijatých právních úprav nebo návrhů na území Čech od konce 18. století do roku 1950. Obč. zák. ve svém přijatém znění převzal ze svého předchůdce z roku 1950 pouze možnost nabytí od nepravého dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno veřejnou autoritou, naopak historicky relativně ustálená pravidla v SOZ upravená v § 154 se v obč. zák. již neobjevila.

Novinku představovalo zejména ustanovení § 228 obč. zák., které znělo:

„Převede-li organizace na občana poskytnutou službou vlastnictví k věci, nemohou být proti němu uplatněna práva jiných osob týkající se této věci. Totéž platí, jestliže občan poskytnutou službou nabude práva věc užívat.“

Toto ustanovení bylo z hlediska systematiky zařazeno do části čtvrté obč. zák. nazvané „*Služby*“. Nutno poznamenat, že pojmem služby byl naplněn požadavek ingerence socialistického státu do závazkových vztahů, jelikož službou bylo myšleno poskytování určitých věcných nebo jiných plnění a výkonů socialistickými

⁶⁹ Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1950 s důvodovou zprávou [online]. [cit. 8. května 2014]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_12.htm.

⁷⁰ Socialistickými právnickými osobami byly zejména Československý stát, státní ústavy, státní pojišťovna, podniky státního obchodu, lidová družstva nebo dobrovolné organizace dle zákona č. 68/1951 Sb.

organizacemi⁷¹ občanům za účelem uspokojení jejich hmotných a kulturních potřeb.⁷² Tato plnění pak byla realizována smlouvou nebo na základě jiných právním předpisem předvídaných skutečností. Službami pak byla do značné míry nahrazena úprava obecně závazkových právních vztahů.

Z ustanovení § 228 obč. zák. plyne, že pokud je socialistickou organizací poskytnuto plnění, při němž občan nabývá vlastnictví k věci, je vyloučeno, aby se původní vlastník domáhal svých práv k této věci. Socialistická organizace v takovém právním vztahu vystupuje jako neoprávněný zcizitel. Dále je na první pohled zjevné, že nebylo požadováno, aby na straně nabyvatele byla požadována držba věci. Zákon ani nijak nerozlišoval mezi věcmi movitými a nemovitými.

Ze znění zákona nelze na první pohled dovodit, že při tomto nabytí od nevlastníka musí být splněny i jiné podmínky než ty, které jsou stanoveny přímo v § 228 obč. zák. Zejména není zapotřebí, aby na straně nabyvatele byla přítomna jeho dobrá víra.⁷³ Při tomto pohledu lze na předmětnou skutkovou podstatu nabytí od nevlastníka pohlížet, jako by se jednalo o nabytí vlastnictví úředním výrokem, jelikož osobou, která věc převádí, je organizace nadána nadřazeným postavením. Z povahy právních vztahů mezi občany a socialistickou organizací navíc vyplývá, že se více podobají spíše výkonu veřejné moci, kdy organizace z pozice osoby veřejného práva zajišťuje podřízeným subjektům určité služby, než klasickému soukromoprávnímu vztahu. Proti tomu však můžeme postavit argument, že jelikož nabytí vlastnictví rozhodnutím státního orgánu upravuje přímo ustanovení § 133 obč.zák⁷⁴, mělo by se na ustanovení § 228 obč. zák. z hlediska způsobů nabytí vlastnictví, definovaných v § 133 obč. zák., pohlížet jako na nabytí smlouvou, neboť ta je jako hlavní nabývací (nikoliv však jediný) titul pro plnění poskytnutá službami zmíněna v obecných ustanoveních o službách, konkrétně v § 224 odst. 1 obč. zák. Navíc i pro služby se v rámci konkrétních právních vztahů užívalo známých smluvních typů, které byly převzaty z úpravy dřívější.

Podmínku existence dobré víry u nabyvatele však dovozovala právní věda. Viktor Knapp jednak ustanovení § 228 obč. zák. vykládal v souladu s § 486 obč. zák., které

⁷¹ Podle § 18 obč. zák. byly socialistickými organizacemi „státní, družstevní a společenské organizace, jakož i jiné organizace, jejichž činnost přispívá k rozvoji socialistických vztahů.“

⁷² § 228 odst. 1 obč. zák.: „Službami poskytují socialistické organizace občanům věcná plnění, výkony, jakož i jiná plnění k uspokojování jejich hmotných a kulturních potřeb.“

⁷³ SPÁČIL, O. Nabytí od neoprávněného. *Bulletin advokacie*. roč. 2014, č. 3. s. 39.

⁷⁴ § 133 obč. zák.: „Osobního vlastnictví k věci lze nabýt koupí, darem nebo jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem.“

upravovalo nabytí od nepravého dědice, přičemž již samotným zákonem byla stanovena podmínka dobré víry v to, že dědic nabývá věc, jež mu právem náleží. Argumentuje proto s ohledem na tvrzení, že zákonodárcem jistě nebylo zamýšleno umožnit nabytí vlastnictví bez přítomnosti dobré víry ani dle § 228 obč. zák.⁷⁵ Knapp dále jako argument použil výklad článku VII. obč. zák. ve spojení s ustanovením § 452 obč. zák.⁷⁶ Článek VII. obč. zák. stanovil, že „*Nikdo nesmí zneužívat svých práv proti zájmům společnosti nebo spoluobčanů a nikdo se nesmí na úkor společnosti nebo spoluobčanů obohacovat.*“ Tento zákaz dle něj přímo koresponduje s definicí bezdůvodného obohacení dle § 452 obč. zák.⁷⁷ Lze konstatovat, že v případě, že by někdo vědomě nabyl na základě § 228 obč. zák. vlastnictví k věci, o níž je mu známo, že k jejímu převodu není socialistická organizace oprávněna, vědomě by se obohatil na úkor jiného. Závěrem tedy můžeme říci, že ačkoliv podmínka dobré víry nebo poctivosti nabyvatele nebyla zákon explicitně stanovena, lze ji dovodit výkladem ostatních ustanovení obč. zák. Nicméně i tak byla ochrana nabyvatele stanovena § 228 obč. zák. patrně nejširší, jakou kdy právní úprava na našem území znala.

K velmi zajímavému posunu došlo přijetím novely obč. zák., která byla provedena zákonem č. 131/1982 Sb. s účinností od 1. 4. 1983. Touto novelou bylo přidáno nové ustanovení § 489a⁷⁸ obč. zák., které umožnilo fyzickým osobám za účelem uspokojování hmotných a kulturních potřeb poskytovat za úplatu ostatním občanům, popřípadě organizacím věcná plnění a výkony. Dalo by se říci, že služby, které do přijetí této novely mohly být poskytovány pouze socialistickou organizací, mohly být nově poskytovány i samotnými občany, můžeme proto hovořit o jakési legalizaci drobného podnikání. S ohledem na to, že zákon stanovil, že se na vztahy založené podle § 489a obč. zák. přiměřeně použije i ustanovení § 228 obč. zák., bylo by v takových

⁷⁵ KNAPP, V., LUBY, Š. *Československé občanské právo: Svazek II.* 2. vydání Praha: Orbis, 1974. s. 13.

⁷⁶ KNAPP, V., PLANK, K. *Československé občanské právo.* Svazek II. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971, s. 34.

⁷⁷ § 452 obč. zák.: „*Neoprávněným majetkovým prospěchem je prospěch získaný plněním bez právního důvodu nebo plněním z neplatného právního úkonu, jakož i prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.*“

⁷⁸ § 489a odst. 1 obč. zák.: *Na základě povolení vydaného příslušným orgánem podle zvláštních předpisů může občan za účelem uspokojování hmotných a kulturních potřeb ostatních občanů poskytovat za úplatu občanům, popřípadě organizacím věcná plnění a výkony. Ustanovení tohoto zákona platí i na právní vztahy takto vzniklé. Ustanovení části čtvrté se však použijí jen přiměřeně; zejména se použijí § 226 až 231, § 232 odst. 1, § 233, 234, § 235 odst. 1 a 3, § 236 až 239, § 243 odst. 2, § 244 až 247, § 248 odst. 1 a 3, § 249 až 252, § 253 věta první, § 254, 255, 263, § 265 až 267, § 268 odst. 1 věta první, § 270, § 271 odst. 1 a 3, § 272, § 273 odst. 1 věta první a odst. 2, § 274, 276, § 277 věta první, § 278, 279, § 280 odst. 1 a 3 a § 281 odst. 1 věta první a třetí a odst. 2.*

případech, co se týče úvah o podmínce dobré víry nabyvatele, skutečně velice nežádoucí připustit, aby nebyla požadována.

K nabytí vlastnictví od nevlastníka mohlo na základě obč. zák. dojít i ve dvou případech, které spojovala skutečnost v podobě nevyzvednutí věci. První z případů spočíval dle ustanovení § 275 odst. 2 obč. zák.⁷⁹ ve spojení s § 282 odst. 2 obč. zák.⁸⁰ v nevyzvednutí opravované nebo jinak zhotovované věci občanem v zákonné lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy byl k vyzvednutí povinen. Uplynutím této lhůty byla socialistická organizace oprávněna věc zcizit. Druhý případ se týkal oprávnění socialistické organizace ke zcizení nevyzvednuté zásilky dle § 320 odst. 1 obč. zák.⁸¹ Tyto případy však byly ve srovnání s jinými způsoby nabytí od nevlastníka poněkud odlišné, jelikož zde byla socialistická organizace k prodeji nevyzvednuté věci zákonem výslovně oprávněna.

Obč. zák. dále umožňoval nabytí od nevlastníka v ustanovení § 486 pro případ nabytí od nepravého dědice. Jelikož tato úprava byla převzata i po zásadní novelizaci související s pádem socialistického zřízení, budu se jí věnovat v kapitole následující.

5.5 Zákoník mezinárodního obchodu

Zvláštní úpravu, na základě níž bylo připuštěno v obchodním styku nabytí vlastnictví od nevlastníka, obsahoval zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu, dále jen „ZMO“), který byl účinný od 1. 4. 1964 do 31. 12. 1991, kdy byl zrušen nově přijatým obchodním zákoníkem. Účelem tohoto zákona bylo upravit majetkové vztahy vznikající v mezinárodním obchodu. V drtivé většině právních vztahů, jež byly v ZMO upraveny, byla účastníkem na jedné straně socialistická organizace a na straně druhé subjekt zahraničního práva. Z uvedeného logicky vyplývá větší potřeba právní jistoty v těchto vztazích než v těch, jejichž stranami byla socialistická organizace a jednotliví občané. V důsledku toho ZMO obsahoval ustanovení § 325, které znělo:

⁷⁹ § 275 odst. 2 obč. zák.: „O věci, kterou občan nepřevzal ve lhůtě uvedené v odstavci 1, platí ustanovení § 282 odst. 2 a 3 o nevyzvednutých věcech.“

⁸⁰ § 282 odst. 2 obč. zák.: „Nevyzvedne-li si občan věc ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy byl povinen ji vyzvednout, má organizace právo věc prodat. Je-li organizaci známa adresa občana a jde-li o věc větší hodnoty, je organizace povinna o zamýšleném prodeji občana předem písemně vyrozumět a poskytnout mu přiměřenou dodatečnou lhůtu k vyzvednutí věci.“

⁸¹ § 320 odst. 1 obč. zák.: „U nevyzvednutých (neodebraných) zásilek platí ustanovení § 282 odst. 2 a 3.“

„Kupující získá vlastnické právo i tehdy, jestliže prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy mělo dojít k nabytí vlastnického práva, kupující věděl, že prodávající není vlastníkem a že ani není oprávněn zbožím nakládat.“

Na tomto ustanovení je patrná podobnost s úpravou, která historicky spojovala možnost nabytí od nevlastníka s případem, kdy nabyvatel získá věc od obchodníka. ZMO tak připouští nabytí vlastnického práva od nevlastníka a jako jedinou podmínku pro toto nabytí stanovuje, za předpokladu, že se jinak opírá o platnou smlouvu, dobrou víru nabyvatele. Tato úprava chrání nabyvatele vlastnického práva, jež bylo získáno na základě právního vztahu vznikajícího v mezinárodním obchodním styku před spory z vlastnického práva, které by k věci uplatňovaly třetí osoby. Původní vlastník bude tak nucen uplatit svá práva jen vůči osobě, která věc neoprávněně prodala, aniž byla vlastníkem.⁸²

Na rozdíl od právní úpravy účinné před rokem 1964 nespojoval ZMO účinky nabytí vlastnictví na základě § 325 ZMO s podmínkou existujícího oprávnění prodávajícího k prodeji převáděné věci, postačovala pouhá dobrá víra nabyvatele v to, že věc, kterou do svého nabývá, je ve vlastnictví převodce. Ustanovení § 326 ZMO pak výslovně stanovuje, že *„kupující nabude spolu s vlastnickým právem k zboží i práv i práv s tímto vlastnickým právem spojených, pokud tato práva nejsou omezena na prodávajícího.“*

⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 101/1963 Sb. [online], [cit. 8. května 2014]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_12.htm.

6 Nabytí od nevlastníka od roku 1991 do roku 2014

6.1 Nabytí od nepravého dědice podle občanského zákoníku

Jak již bylo zmíněno výše, obč. zák. umožňoval nabytí od nevlastníka pro případ, kdy subjekt nabude věc od nepravého dědice. Ustanovení § 228 jakož § 489a obč. zák. zcela logicky s přeměnou politického uspořádání státu nebyla převzata. Úprava nabytí od nepravého dědice je obsažena v ustanovení § 486 obč. zák, které zůstalo po celou dobu účinnosti obč.zák nezměněno:

„Kdo v dobré víře něco nabyl od nepravého dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno, je chráněn tak, jako by to nabyl od oprávněného dědice.“

K vymezení pojmu nepravého dědice se vyjádřil např. Nejvyšší soud ČR, když konstatoval, že *„nepravým dědicem je osoba, která nabyla majetek zůstavitele, ačkoli jej neměla nabyt' vůbec, nebo ne v takovém rozsahu, v jakém jej nabyla.“*⁸³ Pojmem potvrzení dědictví je míněno usnesení soudu o dědictví.⁸⁴

Podmínku nabytí vlastnictví pak představuje především dobrá víra nabyvatele spočívající v tom, že nevěděl ani nemohl vědět, že osoba, od které věc nebo právo nabývá, není pravým dědicem, ale dědicem nepravým, a důvodně se proto domníval, že věc, nabytá dědictvím, mu patří a je oprávněn s ní nakládat.⁸⁵ V případě sporu pak bude důkazní břemeno ohledně prokázání dobré víry v době nabytí ležet právě na nabyvateli.⁸⁶ Jelikož z ustanovení § 486 obč. zák. již přímo vyplývá, že nepravým dědicem je osoba, které bylo dědictví potvrzeno, v dobré víře jedná takový nabyvatel, jenž spoléhá na usnesení soudu o dědictví. Důkazním prostředkem k prokázání dobré víry proto nejčastěji bude předložení usnesení soudu, z něhož se mohl nabyvatel důvodně domnívat, že osoba, od níž nabyl, byla právoplatným dědicem. Dobrá víra na straně nepravého dědice není podle § 486 obč. zák. vůbec důležitá, proto i v případě, že

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2264/2009.

⁸⁴ PETR, B. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*, 1. vydání, 2011, s. 169.

⁸⁵ ELIÁŠ, K. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář: Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, s. 1381.

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 31 Cdo 3177/2005, ze dne 30.1.2008: *„Nezakotvuje-li příslušná úprava, v níž má dobrá víra konkrétní osoby právní význam, domněnku, že taková osoba je ohledně existence určitých skutečností v dobré víře, stihá povinnost důkazní (a posléze i břemeno důkazní) o této dobré víře osobu, které je dobrá víra - v rovině právní - ku prospěchu.“*

nepravý dědic převede věc, o níž ví, že mu nenáleží, nebude mít taková skutečnost na posouzení nabytí žádný vliv.

Další podmínkou je, aby nabývaná věc byla ke dni smrti skutečným vlastnictvím zůstavitelovým. Zákon neposkytuje ochranu nabyvatelům pro případ, že určitá věc sice byla projednána v rámci dědického řízení, avšak zůstaviteli nepatřila.⁸⁷ Co se týče předmětu nabytí, není nijak zvlášť omezen. Může se jednat jak o věci movité, tak i nemovité, stejně tak lze podle § 486 obč. zák. nabýt i práva, z nichž pak v úvahu připadá např. právo zástavní nebo právo odpovídající věcnému břemeni. Pro nabytí není ani rozhodné, zda bylo úplatné nebo bezúplatné.

6.2 Nabytí od nevlastníka dle § 446 obchodního zákoníku

V rámci novelizace soukromého práva v důsledku přechodu Československa ze socialismu na demokratické státní zřízení nastal stav, kdy byla zachována úprava závazkového práva obsažená v obč. zák. a vedle toho vznikla zvláštní úprava v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „*obch. zák.*“). Smluvní vztahy se tak v závislosti na konkrétních podmínkách mohly řídit příslušnými ustanoveními obou právních předpisů. Obč. zák. až do pozbytí své účinnosti k 31. 12. 2013 nebyl v rámci žádné novelizace rozšířen o obecnou skutkovou podstatu nabytí od nevlastníka vyjma § 486 obč. zák. Do znění obch. zák. však zákonodárce začlenil ustanovení § 446, které původně znělo:

„Kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.“

Z uvedeného plyne, že řešení téže otázky bylo obč. zák. upraveno jinak než obch. zák. Tato rozdílnost pak vedla často k úvahám, zda toto řešení není v rozporu s Listinou základních práv a svobod a Ústavou ČR, neboť popírá jednak ústavní princip rovnosti, jednak i zásadu stejnosti ochrany vlastnického práva.⁸⁸

Novelou zákona č. 370/2000 Sb. byl text obch. zák. pozměněn. Až do 31.12.2013, kdy byl zákoník zrušen, bylo ustanovení § 446 obch. zák. zachováno ve znění:

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2264/2009.

⁸⁸ ELIÁŠ, K. a kol.: *Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900.* Linde. Praha. 5. vydání. 2006. s. 749.

„Kupující nabyvá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabyt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.“

Při porovnání obou textů lze konstatovat, že právní úprava před nabytím účinnosti novely č. 370/2000 Sb. byla mnohem vstřícnější k nabyvateli, od kterého se nevyžadovala žádná zvláštní míra obezřetnosti. Srovnáme-li navíc toto původní znění § 446 obch. zák. s § 325 ZMO, zjistíme, že obch. zák. právní úpravu ZMO téměř bez jakýchkoliv změn převzal. Zmíněná novela č. 370/2000 Sb. velice rozumně reagovala na fakt, že v rámci vztahů podřízených režimu obch. zák. není plně dostačující, aby nabyvatel získal vlastnictví i za situace, kdy jedná hrubě nedbale bez přiměřené péče a obezřetnosti, s pouhým tvrzením, že o právu skutečného vlastníka subjektivně nevěděl. Z hlediska prostého výkladu ustanovení § 446 obch. zák. ve znění před novelou č. 370/2000 Sb. by navíc bylo velice problematické vůbec prokázat, že nabyvatel skutečně o neexistenci převodcova oprávnění věc zcizit věděl, jelikož dobrá víra je zde presumována. K této otázce se vyjádřil i Ústavní soud ČR, když judikoval, že při doslovném výkladu § 446 obch. zák. v původním znění by došlo k apriornímu upřednostnění dobré víry nabyvatele před vlastnickým právem, což shledal jako řešení nevhodné. Zároveň Ústavní soud ČR v témže nálezu naznačil, že v podobném duchu by měly být posuzovány i právní vztahy vzniklé před účinností novely č. 370/2000 Sb.⁸⁹

V souvislosti s tím vyvstává otázka, co vše musí kupující učinit v rámci své obezřetnosti a opatrnosti, aby bylo možné s ohledem na novelizované znění § 446 obch. zák. zcela bez pochybností konstatovat, že v konkrétním případě již skutečně neměl a ani nemohl vědět, že prodávající není ke zcizení předmětu koupě oprávněn. K této otázce se vyjádřil Nejvyšší soud ČR, když judikoval: *„Se zřetelem k uvedenému je nutno po kupujícím požadovat prokázání jeho dobré víry, což však nemůže znamenat, že by kupující pro splnění kritérií, obsažených v § 446 ObchZ, musel všechny rozhodné skutečnosti prověřovat i u každého předchozího vlastníka věci. Povinnost kupujícího prověřit všechny předchozí vlastníky či držitele věci (mimo prodávajícího) se omezuje jen na okolnost, zda kupující věděl, nebo vědět měl a mohl, že některá z těchto osob není, resp. nebyla vlastníkem. V obchodních vztazích by nebylo reálné po každém podnikateli požadovat prověření celé „historie“ takové věci, která není vedena v žádné*

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. srpna 2003 sp. zn. I. ÚS 437/02.

dostupné evidenci a jež byla navíc opakovaně zcizena. Opačný výklad by nepochybně znamenal popření smyslu ustanovení § 446 ObchZ.⁹⁰ K tomu je možné uvést i další rozhodnutí Nejvyššího soudu, kde bylo judikováno: „Žádným právním předpisem není kupujícímu uložena povinnost zabývat se okolnostmi v souvislosti s předchozími nabývacími tituly a zkoumat, zda dosud realizované majetkové transakce byly standardní či nikoli.“⁹¹

K dobré víře nabyvatele považují za nutné uvést, že není povinností kupujícího ji vztahovat k existenci vlastnického práva prodávajícího. V dobré víře mohl být kupující, i když věděl, že prodávající není vlastníkem, pokud se domníval (a mohl se domnívat), že je oprávněn věc prodat. Tak typicky prodává vlastním jménem cizí věc oprávněně komisionář.⁹² Zajímavou otázkou také je, kdo bude v případě pochybností stížen povinností prokázat, že na straně kupujícího absentovala dobrá víra stanovená v § 446 obch. zák. K tomu se také vyjádřil Ústavní soud ČR: „Je vždy nutné, aby v situacích, kdy existují o dobré víře kupujícího sebemenší pochybnosti, kupující prokázal, že využil všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčil, že prodávající je skutečně oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci, a že tedy byl v této souvislosti skutečně v dobré víře. To platí obzvláště v případech předchozího užití dohody dle § 262 obchodního zákoníku. Důkazní břemeno týkající se dobré víry kupujícího nese v těchto případech vždy on sám. Nerespektování těchto zásad obecnými soudy při aplikaci ustanovení § 446 obchodního zákoníku by v konkrétních případech totiž mohlo vést k ochraně jeho zneužívání k jiným účelům, než pro které byl vytvořen, a tedy k protiústavnosti takto vzniklých rozhodnutí.“⁹³

Další podmínku nutnou pro nabytí vlastnictví na základě ustanovení § 446 obch. zák. představuje existence způsobilého předmětu koupě, tj. že předmětem může být pouze taková věc, jež je samotným § 446 obch. zák. určena, tedy zboží, které je z povahy § 409 odst. 1 obch. zák.⁹⁴ pouze věcí movitou. Ustanovení § 446 obch. zák. proto nelze vykládat rozšiřujícím způsobem a lze jej aplikovat pouze v případech, které samo

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. prosince 2007 sp. zn. 32 Cdo 44/2007.

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. května 2013 sp. zn. 30 Cdo 792/2013.

⁹² ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vydání. Praha. C. H. BECK. s. 1103.

⁹³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne ze dne 20. srpna. 2001 sp. zn. IV. ÚS 112/01.

⁹⁴ § 409 odst. 1 obch. zák.: „Kupní smlouvou se prodávající zavazuje dodat kupujícímu movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo k této věci a kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu.“

předpokládá.⁹⁵ Lze tedy uzavřít, že předmětem nabytí nemůže být věc nemovitá nebo práva, jako tomu je podle § 486 obč. zák.

6.3 Nabytí nemovitosti od nevlastníka z důvodu odstoupení od smlouvy nebo absolutní neplatnosti smlouvy

Z výkladu podaného výše jasně vyplývá, že na základě ustanovení § 446 obch. zák. ani § 486 obč. zák. nelze od nevlastníka nabyt nemovitost. V praxi se však dá setkat se situací, kdy existuje nemovitost, kterou převede osoba A do vlastnictví osoby B, přičemž osoba B ji dále převede do vlastnictví osoby C. Po nabytí osoby C však dojde k odstoupení od kupní smlouvy mezi osobami A a B. Vzniká otázka, zda v tomto případě má být chráněna dobrá víra nabyvatele, která je navíc posílena důvěrou v zápis v katastru nemovitostí, nebo má být striktně respektováno, že odstoupením od smlouvy se právní vztah mezi stranami smlouvy, od níž bylo odstoupeno, ruší od počátku, a proto nemůže být nadále tolerováno vlastnictví třetího subjektu, nýbrž se musí obnovit vlastnictví původního vlastníka. Obdobnou povahu může mít i situace, kdy je kupní smlouva o převodu nemovitosti mezi osobou A a B absolutně neplatná, přesto byl následně převod nemovitosti zapsán do katastru a posléze byla nemovitost převedena osobě C.

Na tyto otázky se mnohokrát snažily najít odpověď jak Ústavní soud ČR, tak Nejvyšší soud ČR, musíme však konstatovat, že výsledek nebyl vzhledem k často vzájemně rozporné judikatuře uspokojivý a do problematiky příliš jistoty nepřinesl. V následující části trochu osvětlím komplikovaný vývoj judikatury v této oblasti.

Nejvyšší soud ČR zprvu vyslovil právní názor, dle něhož: *„Pokud převodce, který je vlastníkem nemovitosti, tuto nemovitost převede do vlastnictví nabyvatele, nemůže dodatečné odpadnutí právního důvodu, na jehož základě se převodce stal vlastníkem věci, mít za následek zánik vlastnictví nabyvatele, který nemovitost nabyl v dobré víře.“*⁹⁶ Tuto hypotézu následně potvrdil i Ústavní soud ČR.⁹⁷

Dne 28. 6. 2000 ovšem občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu ČR přijalo stanovisko sp. zn. Cpjn 38/98 k výkladu ustanovení zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, v němž konstatovalo, že

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. září 2008 sp. zn. 29 Cdo 2287/2008.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. listopadu 1999, sp. zn. 22 Cdo 1186/2000.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. ledna 2001, sp. zn. II ÚS 77/2000.

odstoupením od smlouvy, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak, se smlouva od počátku ruší. Tímto jednostranným právním úkonem pak podle Nejvyššího soudu ČR zanikají účinky převodu nemovitosti na nabyvatele a obnovuje se původní stav, tedy ze zákona se obnovuje vlastnické právo převodce. Zápis vlastnického práva do katastru nemovitostí o této skutečnosti, vzhledem k tomu, že k obnovení vlastnického práva převodce dochází ze zákona, nemá konstitutivní účinky a neprovádí se vkladem, respektive výmazem vkladu, ale provádí se záznamem (§ 7 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb.). Tento závěr platí i v případě, že nabyvatel dříve, než došlo k odstoupení od smlouvy, nemovitost převedl na další osobu, a tato osoba nabyla nemovitost v dobré víře. Nejvyšší soud ČR pak ve stanovisku publikovaném pod R 40/2006 uvedl, že odstoupením od smlouvy o převodu vlastnictví nemovitosti zaniká právní titul, na jehož základě nabyl účastník smlouvy vlastnické právo, a obnovuje se původní stav i v případě, že nabyvatel dříve, než došlo k odstoupení od smlouvy, nemovitost převedl na další osobu.⁹⁸

Ústavní soud ČR však předchozí výklad Nejvyššího soudu ČR nepotvrdil a zůstal ve své judikatuře konzistentní a vyslovil se pro názor, který byl vyjádřen už v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. listopadu 1999, sp. zn. 22 Cdo 1186/2000. Ústavní soud ČR tak judikoval, že: „*Odstoupením od smlouvy podle § 48 odst. 2 občanského zákoníku se - není-li právním předpisem nebo účastníky dohodnuto jinak - smlouva od počátku ruší, avšak pouze s účinky mezi jejími účastníky. Vlastnické právo dalších nabyvatelů, pokud své vlastnické právo nabyli v dobré víře, než došlo k odstoupení od smlouvy, požívá ochrany v souladu s čl. 11 Listiny základních práv a svobod a s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv vyvěrajícími z pojmu demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy, a nezaniká.*“⁹⁹ Stejný závěr učinil Ústavní soud ČR i v dalším svém nálezu: „*Osobě, která učinila určitý právní úkon s důvěrou v určitý, jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav, navíc potvrzený údaji z veřejné, státem vedené evidence musí být v materiálním právním státě poskytována ochrana.*“¹⁰⁰

Na rozhodovací praxi Ústavního soudu ČR velmi brzy v několika svých rozhodnutích reagoval opět Nejvyšší soud ČR s tím, že závěry Ústavního soudu ČR razantně odmítl: „*Akceptace závěru, že postačující pro nabytí vlastnického práva*

⁹⁸ PETR, B. *Nabytí vlastnictví originárním způsobem*, C. H. Beck. Praha. 1. vydání. 2011, s. 164.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 16. října 2007, sp. zn. Pl. ÚS 78/2006.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/2011.

k převáděné věci (nemovitosti) je (jen) dobrá víra nabyvatele v zápis do katastru nemovitostí, by ostatně učinilo v českém právním řádu obsolentním institut vydržení, podmiňující nabytí věci též zákonem určenou dobou trvání (tři roky a u nemovitostí deset let) oprávněné držby této věci (srov. § 134 obč. zák.). Dále že „opačný závěr by přehlížel stávající hmotněprávní úpravu a bez dalšího povyšoval dobrou víru „nabyvatele“ nad (římsko) právní (Ulpianovu) zásadu nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet (nikdo nemůže na druhého převést více práv, než sám má).¹⁰¹

Ústavní soud ČR pak závěry Nejvyššího soudu ČR ve své novější judikatuře nepřímou potvrdil tím, že uvedl: *„Jestliže ze zjištěných skutečností soudy dovodily, že smlouva nebyla uzavřena vážně, či byla sjednána jako propadná zástava, nemohla se druhá stěžovatelka stát vlastníkem předmětných nemovitostí, nemohla je ani (v duchu zásady nemo plus iuris ad alienum transferre potest, quam ipse habet), převést do vlastnictví první stěžovatelky“*¹⁰² Tento názor Ústavního soudu ČR Nejvyšší soud ČR se zadostiuchiněním přijal a jako pomyslnou tečku lze brát rozhodnutí, v němž Nejvyšší soud ČR uvedl: *„Pro úplnost lze snad ještě doplnit, právní názor dovolacího soudu byl implicitně (jako správný) potvrzen usnesením Ústavního soudu ze dne 24. srpna 2011, sp. zn. I. ÚS 3391/10, ve kterém bylo mj. vyloženo, že Je-li smlouva o převodu nemovitostí uzavřena mezi subjekty A (prodávajícím) a B (kupujícím) absolutně neplatná, nemohl se kupující B stát vlastníkem předmětných nemovitostí a nemohl je ani (v duchu zásady nemo plus iuris ad alienum transfere potest, quam ipse habet) převést do vlastnictví subjektu C.“*¹⁰³

Na závěr této podkapitoly můžeme tedy konstatovat, že ačkoliv judikatura obou soudů zahrnovala rozhodnutí, jimiž se jak Ústavní soud ČR, tak Nejvyšší soud ČR postupně odchýlili od své předchozí judikatury, zdá se, že musíme s konečnou platností potvrdit, že nakonec došlo ke shodě. Z hlediska úpravy v obč. zák. je třeba uzavřít, že není možné platně dovést vlastnictví osoby C po tom, co (byť v dobré víře v zápis v katastru nemovitostí) nabyla nemovitost od osoby B, která předtím nemovitost nabyla od původního vlastníka osoby A na základě smlouvy, od níž bylo po převodu na osobu C odstoupeno, nebo byla tato smlouva absolutně neplatnou.

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2011, sp. zn. 30 Cdo 4280/2009.

¹⁰² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. srpna 2011, sp. zn. I. ÚS 3391/10.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sp. zn. 30 Cdo 2881/2011.

6.4 Nabytí od nevlastníka podle § 196a obchodního zákoníku

Z hlediska tématu nabývání od nevlastníka stojí za pozornost ustanovení § 196a odst. 3. obch. zák., které určuje jistá omezení v rámci nabývání majetku akciovou společností od osob v tomto ustanovení vyjmenovaných.¹⁰⁴ Novelou obchodního zákoníku, která byla provedena zákonem č. 351/2011 Sb., byl s účinností k 1. lednu 2012 zařazen do ustanovení § 196a nový odstavec číslo 6 ve znění: „*Byl-li majetek nabytý v rozporu s odstavci 1 až 3 dále zcizen, použije se ustanovení § 446 přiměřeně.*“

Z tohoto znění je na první pohled patrné, že díky této novelizaci byla stanovena další skutková podstata, na základě které je možné nabýt od nevlastníka. Pokud akciová společnost nabyla majetek od některé z osob právní normou taxativně vyjmenovaných v rozporu s ustanovením § 196a odst. 1 až 3. obch. zák., lze dovést, že takový převod majetku je neplatný pro rozpor se zákonem.¹⁰⁵ Společnost, která by takto získaný majetek zcizila dále, by proto byla v postavení nevlastníka, přičemž ale nabyvatel tohoto majetku bude chráněn z důvodu použití § 446 obch. zák. Je bez jakýchkoliv pochybností, že zmíněným způsobem lze nabýt věci movité, problém však představuje, zda je možné takto nabýt i věc nemovitou, zejména proto, že § 446 obch. zák. umožňuje od nevlastníka nabýt pouze věc movitou (zboží).

Při pohledu na § 196a odst. 1 až 3 obch. zák. si však nelze nevšimnout, že předmětem ustanovení je majetek, který není dále blíže specifikován. Z toho lze dovést, že tímto způsobem by mělo být možno nabýt cokoli, co můžeme podřadit pod pojem majetku. Pojem majetek v sobě nezahrnuje pouze věci movité, ale například i pohledávky, jakož i nemovitosti. Petr Čech v této souvislosti dovozuje, že, „*nová dikce § 196a odst. 6 ObchZ počítá s tím, že nabyvatelé v dobré víře nemovitost nabudou do svého vlastnictví ihned. Stejně tak věc movitou či pohledávku, bude-li kupní smlouva uzavírána v režimu občanského práva. Důvodem je přiměřený odkaz na § 446 ObchZ*¹⁰⁶

¹⁰⁴ § 196a odst. 3 obch. zák.: „*Jestliže společnost nebo jí ovládaná osoba nabývá majetek od zakladatele, akcionáře nebo od osoby jednající s ním ve shodě anebo jiné osoby uvedené v odstavci 1 nebo od osoby jí ovládané anebo od osoby, se kterou tvoří koncern za protihodnotu ve výši alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu ke dni nabytí nebo na ně úplatně převádí majetek této hodnoty, musí být hodnota tohoto majetku stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem. Pro jmenování a odměňování znalce platí ustanovení § 59 odst. 3. Jestliže k nabytí dochází do 3 let od vzniku společnosti, musí je schválit valná hromada.*“

¹⁰⁵ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vydání. Praha. C. H. BECK. 2009, s. 680.

¹⁰⁶ ČECH, P. Hlavní změny v obchodním zákoníku po 1. lednu 2012. *Právní rádce*. 2012, č. 1, s. 24.

Lze si však klást otázku, zda je automatické dovození aplikace §196a obch. zák. i na převod věcí nemovitých správný, a to z důvodů výkladových pravidel spojených s použitím slova „přiměřeně“ v určité právní normě, jejíž text tímto odkazuje na právní normu jinou. Z článku 41 legislativních pravidel Vlády je stanoveno, že pokud z určité právní skutečnosti mají být na základě odkazu na použití určité právní normy vyvozeny jen některé právní následky, tak se má použít právě slova „přiměřeně“.¹⁰⁷ Legislativní pravidla Vlády pak použití analogie v případě použití odkazu vyjádřeného slovem „přiměřeně“ rozvádějí: „*V tomto případě se na tom, kdo chce poznat obsah a rozsah právní normy, která odkazuje na „přiměřeně“ použití jiné normy, požaduje, aby provedl poměrně složitou logickou operaci a zhodnotil, kdy, resp. které předpokládané právní následky se na daný případ mohou vztahovat a kdy, resp. které nikoliv.*“¹⁰⁸ Je proto na místě ptát se, jestli právní následky předvídané v § 446 obch. zák. se mají aplikovat i na převod nemovitosti zcizené v rozporu s § 196a obch. zák.

Důvodová zpráva k novele obch. zák. říká, že „*dojde-li k dalšímu zcizení majetku smlouvou o prodeji podniku či smlouvou dle § 409 a násl. obchodního zákoníku, uplatní se ustanovení § 446 bez dalšího.*“ Znění důvodové zprávy tedy spíše nasvědčuje, že nabytí nemovitosti podle § 196a umožněno být nemá, jelikož smlouva, kterou se převádí nemovitost nikdy není smlouvou uzavřenou ve smyslu obch. zák. Podle Čecha „*smlouva o úplatném převodu nemovitosti bude také v obchodním styku mezi podnikateli vždy kupní smlouvou ve smyslu § 588 občanského zákoníku*“. *Ustanovení § 409 až § 475 obchodního zákoníku se na ni nepoužijí včetně těch z nich, která jsou kogentní.*“¹⁰⁹

Pokud bychom se drželi výkladu spočívajícím v zákazu nabytí nemovitosti podle § 196a odst. 6 obch. zák., dostali bychom se do situace, kdy by bylo zcela legitimní se tázat, jaký má mít vůbec toto ustanovení účel. Úprava by se totiž vztahovala pouze na věci movité (zboží), které lze od nevlastníka nabýt už na základě samotného § 446 obch. zák., a nikoliv na ostatní majetek, který je převáděn vždy smlouvou v režimu obč. zák. (nemovitosti, pohledávky). S odkazem na logický a systematický výklad § 196a odst. 6 obch. zák. je tak podle mého názoru na místě přiklonit se k názoru, že nemovitost podle něj nabýt lze.

¹⁰⁷ Článek 41 Legislativních pravidel vlády. [online]. [cit. 8. května 2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/dokumenty/Methodicka_pomuckaIII.pdf.

¹⁰⁸ Článek 41 Legislativních pravidel vlády. [online]. [cit. 8. května 2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/dokumenty/Methodicka_pomuckaIII.pdf.

¹⁰⁹ ČECH, P. Znovu ke koupi nemovitosti mezi podnikateli, *Právní rádce*. 2009, č. 3, s. 60-62.

6.5 Nabytí cenného papíru od nevlastníka

Úprava umožňující nabytí od nevlastníka byla také obsažena v zákoně č. 591/1992 Sb., o cenných papírech („ZCP“), který byl stejně jako např. obch. zák. v rámci rekonstrukce soukromého práva k 31. 12. 2013 zrušen. Možnost nabytí od nevlastníka se nachází v ustanovení § 20 ZCP:

„Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, stává se ten, na koho je cenný papír převáděn, vlastníkem tohoto cenného papíru i tehdy, jestliže převodce neměl právo listinný cenný papír převést, ledaže věděl nebo musel vědět, že převodce toto právo v době převodu neměl. V pochybnostech se dobrá víra předpokládá.“

Na první pohled je viditelná podobnost s § 446 obch. zák. ZCP však neklade na nabyvatele cenného papíru takové požadavky, které klade zákon na toho, kdo od nevlastníka nabývá movité věci v režimu obch. zák., jelikož nabytí je platné i pro případ, že nabyvatel sice o absenci oprávnění zcizitele k převodu vědět mohl, ale nevěděl. Nabyvatel cenného papíru tak nemusí podrobně zkoumat, zda existují určité pochybnosti doprovázející samotný převod. Lze říci, že i přesto, pokud se nabyvatel dopustí určité nedbalosti, nabude k cennému papíru vlastnické právo.

Možnost nabytí vlastnictví k cennému papíru umožňuje i zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový („ZSS“) v ustanovení § 16 odst. 2:

„Pozbude-li někdo směnky jakýmkoliv způsobem, není nový majitel, který prokáže své právo způsobem uvedeným v odstavci 1, povinen směnku vydat, ledaže jí nabyl ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.“

Úprava v oblasti směnečného práva je tedy zcela konformní s úpravou ZCP, jelikož ten, kdo je považován za majitele směnky podle § 16 odst. 1 ZSS, je chráněn proti původnímu majiteli, a to bez ohledu na to, jakým způsobem původní majitel směnku pozbyl. Ochrana nabyvatele je tak zaručena i v případech, kdy byla směnka odňata násilným způsobem, krádeží, podvodným vylákáním.¹¹⁰ Chráněn však nebude takový nabyvatel, který byl ve zlé víře. Sem spadají všichni, kdo sami nekalým způsobem směnku získali, předchozího majitele přinutili podepsat nebo i ti, kdo směnku s vědomím jen našli a přivlastnili si ji. Chráněn nebude i takový nabyvatel, který ví o tom, že některý z předchozích držitelů se výše uvedeného jednání dopustil.¹¹¹

¹¹⁰ KOVAŘÍK, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009, s. 64.

¹¹¹ KOVAŘÍK, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009, s. 64.

7 Současná právní úprava

7.1 Krátký exkurs do právní úpravy institutu nabytí od nevlastníka v zahraničí

Pro ilustraci toho, jakým způsobem je možno řešit konflikt mezi oprávněnými zájmy jak poctivého nabyvatele, tak „nevinného“ původního vlastníka, se pojďme stručně podívat, jak je otázka možného nabývání od nevlastníka upravena v některých občanskoprávních kodexech v zahraničí.

Rakouský občanský zákoník sice obsahuje obecnou zásadu o nemožnosti nabytí vlastnictví od nevlastníka. Tento princip však připouští několik výjimek a je prolomen především ustanovením § 367, kde je stanoveno, že je chráněn nabyvatel, který získal movitou věc od živnostníka oprávněného k obchodování s takovou věcí, ve veřejné dražbě nebo od toho, komu byla věc jejím vlastníkem svěřena. Rakouskému občanskému zákoníku byla v této práci pozornost již věnována.

Německý občanský zákoník obsahuje úpravu v § 932 – 936. Obecně dává možnost nabytí vlastnického práva k movité věci od nevlastníka, pokud je zachována nabyvatelova dobrá víra. Vedle toho však německý občanský zákoník vylučuje nabytí od nevlastníka, pokud byla převáděná věc ukradena, ztracena nebo jinak pozbyta.¹¹²

Švýcarský občanský zákoník stanovuje, že ten, kdo v dobré víře získá movitou věc, se stane vlastníkem, i když převodce nebyl k převodu oprávněn, pokud mu svědčí ochrana podle ustanovení o držbě. Toto pravidlo je navíc doplněno o zvláštní ustanovení hovořící o ochraně nabyvatele, který nabyl věc ve veřejné dražbě, na trhu nebo od obchodníka nebo od osoby, které vlastník věc svěřil.¹¹³

Italský občanský zákoník stanovuje, že kdo v dobré víře nabyl movitou věc od osoby, která nebyla oprávněna k převodu vlastnického práva, nabývá věc nabytím držby i do vlastnictví, pokud má titul náležitý k nabytí vlastnického práva.¹¹⁴ V italském právu je poskytována velice široká ochrana nabyvatele, nerozlišuje se totiž, zda převáděná věc

¹¹² TÉGL, P. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznámech. *Ad notam*, 2007, roč. 5, č. 2, s. 43–49.

¹¹³ ELIÁŠ, K. *Mobilia non habent sequelam* (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného). *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 3, s. 61–67.

¹¹⁴ ELIÁŠ, K. *op.cit.*

byla předána převodci vlastníkem dobrovolně, nebo šlo o věc, která byla původnímu vlastníkovi ukradena, nebo zda se jednalo o věc ztracenou.¹¹⁵

7.2 Nový občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „o.z.“) nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Přijetím tohoto zákona došlo v rámci právní úpravy nabývání od nevlastníka k opuštění nevyhovujícího stavu, který zde panoval doslova nepřetržitě od roku 1964. Ani přechod na demokratické zřízení po roce 1989 neznamenal v této otázce posun, přijetím obch. zák. byla naopak situace ještě zkomplikována, neboť v otázce nabývání od nevlastníka začal existovat stav právního dualismu, přičemž o tom, zda je nabytí možné, rozhodovala jen skutečnost, zda je právní vztah podřízen obch. zák. nebo obč. zák.

Už od počátku příprav o.z. nebylo sporu o tom, že se nová právní úprava ponese v duchu ovlivnění AGBG. K osvětlení myšlenkových zdrojů je možné citovat důvodovou zprávu k prvnímu návrhu o.z. z roku 2005: *„Zásadní změnu osnova přináší návrhem úpravy nabytí vlastnického práva od nevlastníka. Platné občanské právo absolutizuje římskoprávní dogma o tom, že nikdo nemůže na jiného převést víc práv než má sám měrou nebývalou. Tuzemská právní tradice byla a je v tom směru ve vleku nauky vystavěné na podkladě rakouského občanského zákoníku jsouc tak v příkrém rozporu s vývojem legislativy vyspělých zemí kontinentální Evropy. Moderní zákoníky uvedené pojetí dávno opustily rozvinutím rozsáhlé ochrany nabyvatele jsoucího v dobré víře. Návrh tedy sleduje jednak přiblížit naše občanské právo ustáleným civilistickým konvencím, jednak překlenout nerovnováhu úpravy občanského a obchodního práva.“*¹¹⁶

7.2.1 Nabytí věci nezapsané ve veřejném seznamu

Klíčové ustanovení upravující nabytí věci nezapsané ve veřejném seznamu od nevlastníka se nachází v § 1109 o.z.:

„Vlastníkem věci se stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu, pokud k nabytí došlo:

¹¹⁵ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. (Věcná práva § 976-1474): komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2013, s. 365.

¹¹⁶ Návrh občanského zákoníku z roku 2005 [online]. [cit. 10. května 2014]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/2011/OZ_verze_2005.pdf.

- a) ve veřejné dražbě,
- b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku,
- c) za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil,
- d) od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno,
- e) při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo
- f) při obchodu na komoditní burze.“

Výše uvedené ustanovení je jednou ze dvou privilegovaných skutkových podstat pro nabytí od nevlastníka. Uplatní se při nabytí jiným způsobem, než je uveden v § 1111 o.z. Pokud srovnáme úpravu v o.z. s právním stavem před 1. 1. 2014, zjistíme, že skutková podstata, která přetrvala bez výraznějších změn, je nabytí věci od neoprávněného dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno. Úpravě obsažené v obch. zák. se nejvíce podobá skutková podstata spočívající v nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku. Zde je však na místě poznamenat, že na rozdíl od obch. zák. se možnost nabytí nezužuje pouze na případy, kdy byla mezi nabyvatelem a zcizitelem uzavřena kupní smlouva, je možné nabýt i na základě jiného smluvního typu. Dále je explicitně stanoveno, že se musí jednat o nabytí, které souvisí s podnikatelskou činností zcizitele a zároveň nesmí vybočit z rámce běžného obchodního styku. K zodpovězení otázky, která činnost splňuje podmínky nevybočení z běžného obchodního styku, můžeme použít např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, ve kterém bylo stanoveno, že pro posouzení zda „nabytí majetku či jeho zcizení nevybočuje z rámce běžného obchodního styku, bude záležet na posouzení konkrétních okolností toho kterého případu, zpravidla však půjde především o porovnání předmětu zkoumané dispozice (jeho povahy) s předmětem podnikání.“¹¹⁷

Lze proto uzavřít, že podle § 1109 o.z. by nemělo dojít k nabytí v případě, že podnikatel zcizí neoprávněně cizí věc na základě obchodu, ke kterému nemá (např. dle svého platného živnostenského listu) oprávnění. Dále je stanoveno, že nabýt od nevlastníka lze věc od toho, komu vlastník tuto věc svěřil. Toto ustanovení se do našeho právního řádu dostalo v téže podobě, jakou znal už AGBG. Posledním privilegovaným způsobem nabytí podle tohoto ustanovení je nabytí při obchodu s investičním

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. prosince 2012, sp. zn. 23 Cdo 608/2011.

nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo při obchodu na komoditní burze.

7.2.2 Nabytí použité věci od podnikatele

Druhou privilegovanou skutkovou podstatu, na základě které je možné nabytí věc od nevlastníka představuje ustanovení § 1110 o.z., které zní:

„Získal-li někdo v dobré víře za úplaty použitou movitou věc od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje takovými věcmi, vydá ji vlastníku, který prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu věc byla odňata svémocně a že od ztráty nebo odnětí věci uplynuly nejvýše tři roky.“

Toto ustanovení připomíná skutkovou podstatu obsaženou v § 1109 písm. b) o.z., přičemž je ale omezeno na nabytí věci movité, pokud je tato věc v době uzavření obchodu použitá. Toto ustanovení by se mělo aplikovat např. na nabývání věcí zakoupených v autobazarech nebo zastavárnách. Zákon v tomto případě na rozdíl od získání věci od podnikatele podle § 1109 o.z. výslovně stanovuje, že takové nabytí musí doprovázet úplatnost obchodu. Tento požadavek je jednoduše vysvětlitelný tím, že při koupi použité věci hrozí větší riziko, že převáděná věc se do dispozice prodávajícího dostala krádeží nebo jiným zakázaným způsobem, tj. že vlastník věc pozbyl nedobrovolně. Další podmínkou, která musí být splněna, je existence oprávnění prodávajícího s takovou věcí obchodovat.

Postavení původního vlastníka je při nabývání nabytí podle tohoto ustanovení silnější, zejména v tom, že není povinen vyvracet dobrou víru nabyvatele, ale postačí, pokud prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo mu byla odňata svémocně. Podmínkou však bude, že od těchto skutečností neuplynulo více než tři roky. Pokud se podíváme na toto ustanovení z pohledu úpravy dřívější, zjistíme, že v případě obchodování s použitými movitostmi, nepřinesl o.z. úpravu, která by se oproti obč. zák. výrazně lišila. O.z. sice přichází s právní úpravou, díky níž se nabyvatel stane vlastníkem, nicméně vlastník původní má stále možnost se svého vlastnictví dovolat. Tato situace je však ve svých praktických důsledcích téměř totožná se stavem před 1. 1. 2014, kdy sice nabyvatel vlastnické právo nezískal automaticky, ale do okamžiku, než vlastnické právo vydržel, mu mohla být věc, na základě žaloby vlastníka z držby odňata. Vzhledem k tomu, že vydržecí doba byla stanovena na tři roky a stejná doba platí i pro právo původního vlastníka domáhat se vrácení věci podle § 1109 o.z., nepředstavuje o.z. ohledně

odcizených použitých věcí a jejich dalších převodů žádný významný posun. V praktických důsledcích přináší § 1109 o.z. silnější postavení poctivých nabyvatelů pouze pro případy, kdy zcizitel není vlastníkem věci a zároveň není splněna podmínka, že původní vlastník pozbyl věc ztrátou nebo mu byla svémocně odňata. Mohlo by se například jednat o situace, kdy se zcizitel nestal vlastníkem převáděné věci jen pro neplatnost smlouvy uzavřené mezi ním a původním vlastníkem.

7.2.3 Obecná skutková podstata nabytí od nevlastníka

Pokud nabyvatel nezíská věc na základě privilegovaných skutkových podstat podle ustanovení § 1109 nebo § 1110 o.z., je možné věc nabýt na základě obecné skutkové podstaty, kterou obsahuje § 1111 o.z.:

„Získal-li někdo movitou věc za jiných okolností, než které stanoví § 1109 nebo 1110, stane se vlastníkem věci, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci. To neplatí, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.“

Tento způsob nabytí je pro nabyvatele ve srovnání se způsoby uvedenými výše nejpřísnější. Sice na základě tohoto ustanovení lze nabýt vlastnictví k jakékoliv movité věci, na nabyvatele jsou však kladeny velice přísné požadavky, co se týče důkazního břemene. Za prvé musí prokazovat dobrou víru v oprávnění převodce k zcizení věci, za druhé není v případě, že vlastník bude tvrdit, že věc pozbyl nedobrovolně, po uplynutí určité doby chráněn.

7.2.4 Předmět nabytí od nevlastníka

Ustanovení § 1109 o.z. se vztahuje na věci nezapsané ve veřejném rejstříku, z čehož lze dovozovat, že toto ustanovení není omezeno pouze na věci movité, proto je možné tímto způsobem nabýt i nemovitost, pokud nebude zapsána v katastru nemovitostí. Vedle toho je však nutno upozornit, že nelze nabýt věc movitou, pokud tato věc bude ve veřejném seznamu zapsána. Tuto věc bude možno od nevlastníka nabýt na základě § 1110 a 1111 o.z. Otázkou však zůstává, zda lze od nevlastníka na základě § 1109 o.z. nabýt i právo nebo pohledávku. Samotné ustanovení hovoří jen o věcech. Věc je definována v § 489 o.z., který stanovuje poněkud široké vymezení pojmu, když říká, že

věcí je vše, co je odlišné od osoby a slouží k potřebě lidí.¹¹⁸ Odpověď na tuto otázku tedy bude nutno hledat v jiných ustanoveních, zejména v § 979 o.z., který stanovuje, že ustanovení o věcných právech se na práva použijí jen v případě, že to připouští jejich povaha.¹¹⁹ Převod pohledávky pak probíhá podle zvláštních ustanovení závazkového práva, proto lze dovodit, že pohledávka nemůže být nabyta na základě § 1109 o.z. Pohledávku navíc nelze fyzicky mít u sebe, což vylučuje domněnku, že ten, kdo má věc u sebe, je jejím vlastníkem (legitimační funkce držby), jakožto jeden z nejvýznamnějších ukazatelů dobré víry nabyvatele.¹²⁰ Bude tedy na místě se přiklonit k výkladu, že pohledávka není způsobilá k nabytí podle § 1109 o.z. K tomuto výkladu je vhodné uvést, že ani dle AGBG není nabytí pohledávky na základě § 367 o.z.o. možné, což judikoval i rakouský Nejvyšší soud.¹²¹

7.2.5 Dobrá víra nabyvatele

Z podaného výkladu v předchozích kapitolách vyplývá, že ve všech historických právních úpravách byla právě dobrá víra nabyvatele elementárním prvkem, jehož posouzení zásadně ovlivňovalo, zda se vlastnictví od nevlastníka nabude či nikoliv. Stejně je tomu tak i v o.z. K posouzení dobré víry nabyvatele bude nejspíše nutné využít ustanovení § 992, které hovoří o poctivé držbě.¹²² To však není úplně správné, protože zatímco u poctivé držby se musí držitelovo přesvědčení vztahovat na vlastnické právo převodu, u nabytí od neoprávněného se tato dobrá víra vztahuje i na oprávnění převodce vlastnické právo převést.¹²³ Ustanovení § 368 o.z.o. v platném znění předpokládá objektivně posuzovanou dobrou víru; poctivý držitel je ten, „*kdo neví, ani se nemusel domnívat, že věc nepatří zciziteli*“. Navíc však stanoví absenci dobré víry při nastoupení určitých zákonem předvídaných situací, o nichž bylo již v této práci pojednáno.¹²⁴ O.z. v této souvislosti neobsahuje žádné zvláštní ustanovení o dobré víře nabyvatele. Zcela

¹¹⁸ § 489 o.z.: „*Věc v právním smyslu (dále jen „věc“)* je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.“

¹¹⁹ § 979 o.z.: „*Ustanovení této hlavy se použijí na věci hmotné i nehmotné, na práva však jen potud, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného.*“

¹²⁰ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. (Věcná práva § 976-1474): komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 368.

¹²¹ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. 9. 1971, sp. zn. 4 Ob 588/71.

¹²² § 992 odst. 1 o.z.: „*Kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává, je poctivý držitel. Nepoctivě drží ten, kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží.*“

¹²³ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. (Věcná práva § 976-1474): komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 370.

¹²⁴ DOBROVOLNÁ, E. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného ve srovnání s rakouským právem. *Právní rozhledy.* 10/2013. s. 348.

oprávněně je pak možné si položit otázku, zda nabyvatel bude v dobré víře například tehdy, pokud věc získá bezúplatně nebo za nápadně nízkou cenu, popř. budou na straně převodce existovat důvodné pochybnosti. I tak se nejspíš bude muset vyjít z § 992 o.z.

O.z. však obsahuje zvláštní ustanovení o nemožnosti dovolat se dobré víry při dalším zcizení věci, která byla nabyta od nevlastníka. Jedná se konkrétně o § 1112 o.z.:

„Vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce se nemůže k svému prospěchu dovolat ten, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného.“

Svého vlastnického práva se na základě tohoto ustanovení nebude moci dovolat ten, kdo získá věc s vědomím, že byla nabyta od nevlastníka. Původní vlastník tak bude mít vůči němu možnost domoci se vydání věci, ledaže dojde k mimořádnému vydržení.

7.2.6 Okamžik vzniku vlastnictví

V rámci úpravy o.z. je velmi zajímavé zkoumat nabytí od nevlastníka v souvislosti s okamžikem nabytí. Osobně se domnívám, že daná otázka je v o.z. řešena poněkud nejednoznačně. Důvodem je nepříliš určitě stanovená podmínka v ustanovení § 1109 o.z. a koncepční změna týkající se okamžiku nabytí vlastnictví v obecné rovině.

Zatímco v obč. zák. platilo, že vlastnické právo nabyté na základě smlouvy se převádí předáním věci,¹²⁵ o.z. přichází s naprosto odlišným řešením, neboť v ustanovení § 1099 o.z. zavádí pravidlo, že vlastnictví k jednotlivě určené věci se převádí, není-li zákonem stanoveno nebo stranami ujednáno jinak, už smlouvou okamžikem její účinnosti.¹²⁶ Je patrné, že o.z. opouští dřívější princip převodu založený na tradici a nahrazuje ho principem konsensuálním. Tato konstrukce může činit nemalé potíže v případech, kdy nebude zcela jisté, jaký okamžik smluvní strany považují za rozhodný pro stanovení účinnosti smlouvy, a to zejména pro třetí strany, pokud je smlouva pouze ústní. Pro posouzení okamžiku vzniku vlastnického práva při nabytí od nevlastníka má však větší význam otázka, zda se ustanovení § 1099 o.z. v tomto případě vůbec uplatní. Z výkladu již v této práci uvedeného plyne, že při nabytí od nevlastníka se jedná o přechod práva, nikoliv o převod. Převodní smlouva tak může představovat právní důvod nabytí, nicméně vznik vlastnictví na straně nabyvatele není od osoby neoprávněného

¹²⁵ § 133 odst. 1. obč. zák.: „Převádí-li se movitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví převzetím věci, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak.“

¹²⁶ § 1099. o.z.: „Vlastnické právo k věci určené jednotlivě se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti, ledaže je jinak ujednáno nebo stanoveno zákonem.“

převodce odvozeno. Tento argument proto vede k závěru, že se pravidlo obsažené v § 1099 o.z. neuplatní.

Pro zkoumání okamžiku nabytí od nevlastníka je proto na místě zkoumat podmínky stanovené přímo v § 1109 o.z., který však jednoznačnou odpověď nepřináší, jelikož stanovuje, že za určitých podmínek, stanovených v hypotéze právní normy, nabývá věc ten, kdo ji získal. Stejnou konstrukci obsahují i skutkové podstaty nabytí od nevlastníka stanovené v § 1110 a 1111 o.z. Problém spatřuji právě v definici pojmu „získal“, jelikož není na první pohled zřejmé, zda je k nabytí vlastnického práva zapotřebí mít ji reálně u sebe, tj. splnit na straně nabyvatele podmínku držby věci. Důvodová zpráva k o.z. k tomu uvádí, že pro posouzení dobré víry nabyvatele je držba věci významným ukazatelem.¹²⁷ Z toho se dá usoudit, že držba věci na straně nabyvatele není nezbytným předpokladem nabytí vlastnictví, nicméně na druhou stranu je dobré mít na paměti, že právní úprava platná na českém území před rokem 1964, včetně AGBG, vždy považovala držbu za nutnou podmínku.

Důvod, proč o.z. nepožaduje po nabyvateli splnění podmínky držby věci, opět ale musíme hledat v zásadě konsensuálního převodu práva. Pokud právní úprava spojuje vznik vlastnického práva již s účinností samotné převodní smlouvy, lze důvodně předpokládat, že nabyvatelé nebudou v obecné rovině tolik dbát na to, aby věc co nejdříve skutečně získali do své držby. Podobně budou nejspíše postupovat i osoby, které nabudou věc od nevlastníka, proto se jeví jako nespravedlivé, aby zákon požadoval splnění podmínky držby na straně nabyvatelů od nevlastníka, zatímco u řádného převodu, u kterého zciziteli svědčí dominium auctoris, k převodu vlastnictví postačí jen uzavření převodní smlouvy. Má-li být ve vyjmenovaných případech chráněna dobrá víra nabyvatelů, nelze jim pro řádné nabytí stanovovat podmínky, k jejichž splnění by nebyli povinni, pokud by nabývali od vlastníka, a to zejména proto, že stanovení takové podmínky by bylo k tíži smluvní strany, která o absenci převodního oprávnění na straně zcizitele vůbec nevěděla.

Lze tedy nejspíše konstatovat, že koncepce použitá v o.z. bude mít za následek, že nabyvatel v dobré víře často nabude vlastnictví i bez toho, aby musel mít věc nutně v okamžiku nabytí u sebe. Mohlo by jít například o situaci, kdy si zakoupí věc, uzavře smlouvu, ale věc si bude chtít vyzvednout později. V takovém případě by měl být podle

¹²⁷ ELIÁŠ, K. a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Nakladatelství Sagit, a.s., 2012.

mého názoru nabyvatel chráněn a vlastnické právo by na něj mělo přejít okamžikem účinnosti kupní smlouvy. Chráněn by však neměl být v situaci, kdy by s prodávajícím uzavřel kupní smlouvu na věc, o jejíž reálné existenci v době uzavření smlouvy neměl důkaz. V obecné rovině se dá přiklonit k názoru, že pro nabytí vlastnického práva tak bude rozhodné spíše to, zda v době uzavření smlouvy byla přítomna držba na straně zcizitele a nabyvatel bude tuto skutečnost schopen prokázat, pak by nejspíš měl být v dobré víře a vlastnictví nabyt. Nebude-li však prokázáno, že se nabyvatel přesvědčil, že zcizitel věc reálně drží nebo je alespoň oprávněn k jejímu zcizení, k přechodu vlastnictví by dojít nemělo a nabytí od nevlastníka by tak mělo být v takových případech zapovězeno.

7.2.7 Nabytí nemovitosti

Jak již bylo uvedeno v kapitole věnující se nabývání nemovitosti od nevlastníka podle obč. zák., před účinností o.z. nebylo zásadně možné dovolávat se pro nabytí nemovitosti od nevlastníka dobré víry v zápis vlastnického práva ve veřejném seznamu. Osoba, která by tedy věřila ve stav, jenž byl zapsán v katastru nemovitostí, avšak neodpovídal skutečnému právnímu stavu, nemohla nikdy nemovitost nabyt. Jediným případem, kdy bylo možné nabytí nemovitosti od nevlastníka, zůstalo ustanovení § 196a obch. zák.

Nicméně o.z. přichází s koncepcí novou, díky níž je takovým poctivým nabyvatelům umožněno vlastnictví získat. Zlomovým ustanovením je § 984 odst. 1 o.z., které zavádí princip tzv. materiální publicity:

„Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplaty v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis.“

Toto ustanovení tak přichází s doslova revoluční změnou. Zásada materiální publicity sice ve zjednodušené podobě existovala i za účinnosti obč. zák. (konkrétně byla zakotvena v zákoně o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k

nemovitostem¹²⁸, nicméně neplatilo, že ten kdo věřil v zápis práva ve veřejném seznamu, byl proti pravému vlastníku chráněn, naopak pravý vlastník nemovitosti mohl se svou žalobou na určení vlastnictví být úspěšný. Naproti tomu podle právní úpravy o.z. nabyvatel, který jedná v dobré víře v zápis učiněný ve veřejném seznamu, nabude vlastnické právo k převáděné nemovitosti i přes to, že zápis ve veřejném seznamu neodpovídá skutečnému právnímu stavu. Takové ochrany se ale nedostane v případě, kdy je kauzou nabytí nemovité věci např. darování, musí jít vždy o úplatné nabytí.

Na stranu druhou o.z. také pamatuje na ochranu původních vlastníků, aby pouhá chyba v evidenci veřejného seznamu nemohla zapříčinit ztrátu vlastnického práva. Tuto ochranu představuje ustanovení § 985 o.z.:

„Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, může se osoba, jejíž věcné právo je dotčeno, domáhat odstranění nesouladu; prokáže-li, že své právo uplatnila, zapíše se to na její žádost do veřejného seznamu. Rozhodnutí vydané o jejím věcném právu působí vůči každému, jehož právo bylo zapsáno do veřejného seznamu poté, co dotčená osoba o zápis požádala.

Dalším nástrojem pro ochranu původních vlastníků je tzv. poznámka spornosti, kterou zavádí ustanovení § 986 odst. 1 o.z.:

„Kdo tvrdí, že je ve svém právu dotčen zápisem provedeným do veřejného seznamu bez právního důvodu ve prospěch jiného, může se domáhat výmazu takového zápisu a žádat, aby to bylo ve veřejném seznamu poznamenáno. Orgán, který veřejný seznam vede, vymaže poznámku spornosti zápisu, nedoloží-li žadatel ani do dvou měsíců od doručení žádosti, že své právo uplatnil u soudu.“

Smyslem zápisu poznámky spornosti je neumožnit, aby určitá osoba jednala v dobré víře v zápis uvedený v katastru nemovitostí. Zapsání poznámky spornosti zápisu do katastru nemovitostí proto způsobí, že taková osoba, které by po jejím vyznačení v katastru nemovitostí podala návrh na vklad ohledně dané nemovitosti, nebude jednat v dobré víře a nebude se tak moci dovolat ustanovení § 984 odst. 1 o.z.

¹²⁸ § 11 zákona č. 265/1992 Sb.: „Ten, kdo vychází ze zápisu v katastru učiněného po 1. lednu 1993, je v dobré víře, že stav katastru odpovídá skutečnému stavu věci, ledaže musel vědět, že stav zápisů v katastru neodpovídá skutečnosti.“

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat institut nabytí od nevlastníka a jeho proměny na území českých zemí. V úvodní kapitole jsem se zabýval právně-teoretickými aspekty zkoumané problematiky, byl podán stručný výklad o tom, že nabytí od nevlastníka je výjimkou ze zásady „nikdo nemůže převést více práv než sám má“, bylo též pojednáno o právní povaze nabytí od nevlastníka a vyjasnění, proč byl zvolen termín nabytí od nevlastníka namísto dnes používaného nabytí od neoprávněného. V druhé kapitole bylo pojednáno o historických kořenech nabytí od nevlastníka, a to za prvé o původu v římském právu, přičemž jsem dospěl k závěru, že i římské právo výjimečně nabytí od nevlastníka umožňovalo. V této kapitole byly též popsány historické počátky, které se v rozpracovanější podobě objevily ve středověkém německém právu.

V následujících kapitolách byl analyzován historický vývoj na území českých zemí, který představuje samotné jádro diplomové práce. Na základě učiněných závěrů můžeme konstatovat, že první zmínky o nabytí od nevlastníka se objevily již ve středověku, a to konkrétně v Příručce práva městského Jana z Gelnhausenu. O poznání dále pokročila úprava v díle Práva městská království českého a markrabství moravského Pavla Kristiána z Koldína, kde se již podmínky nabytí velice blížily právním úpravám, které položily základ i pro současně účinný občanský zákoník. Lze tedy uzavřít, že již v tzv. Koldínově zákoníku najdeme obecné ustanovení, které umožňuje nabytí do vlastnictví věc, k jejímuž zcizení neměl převodce oprávnění.

Další kapitola se zabývá analýzou právního stavu v 18. a 19. století. V první řadě směřuje pozornost k právní úpravě obsažené v Codexu Theresianus, kde jsem dospěl k závěru, že tento návrh zákona, který však nebyl nikdy na českém území účinný, obsahuje velice podrobnou a komplexní úpravu nabytí od nevlastníka. Hlavním problémem však byl fakt, že vzhledem k detailnosti připomínal tento návrh spíše než právní předpis jakousi učebnicí práva. Krátká zmínka byla věnována též osnovám zákonů, které byly přijaty posléze, jmenovitě Martiniho a Hortenova osnova. Poslední část této kapitoly se týkala otázky nabytí od nevlastníka podle všeobecného zákoníku občanského. Této části byla věnována větší pozornost, jelikož právě tento zákon byl na území českých zemí platný od roku 1811 do roku 1950, vedle toho byl také hlavním inspiračním zdrojem pro současně účinný občanský zákoník.

Další kapitola byla zaměřena na historický vývoj od vzniku samostatného Československa do roku 1991. První část kapitoly se zabývala vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937, který byl snahou o vlastní soukromoprávní kodifikaci, které však byla neúspěšná. V dalších částech byly právnímu rozboru podrobeny zákony platné na našem území v době socialistického Československa. První takový zákon představoval tzv. střední občanský zákoník, který myšlenku obecné skutkové podstaty nabytí od nevlastníka zachoval v podobném znění, jaký znalo AGBG. Historický milník však znamenal občanský zákoník přijatý roku 1964, který tuto koncepci opustil. Nabytí od nevlastníka tak bylo v obecné rovině umožněno pouze v případě nabytí od nepravého dědice nebo nabytí od socialistické organizace. Obecnou klauzuli pro nabytí od nevlastníka tak v době socialismu obsahoval pouze zákoník mezinárodního obchodu.

Předposlední kapitola této práce byla zaměřena na problematiku nabytí od nevlastníka po pádu komunistického režimu. Zde byla analyzována právní úprava občanského zákoníku, který však ani po roce 1989 nebyl o obecnou skutkovou podstatu rozšířen. Vedle toho obchodní zákoník přijatý roku 1991 nabytí od nevlastníka umožňoval v rámci kupní smlouvy, což vytvořilo značně nepříznivou situaci, kdy o tom, zda bude možné nabýt věc od nevlastníka, rozhodovalo pouze to, v režimu kterého ze zákonů byla převodní smlouva uzavřena. V této kapitole jsem se též věnoval možnosti nabytí nemovitosti, a to jak v režimu občanského zákoníku, tak podle § 196a obchodního zákoníku. Stranou nezůstala ani speciální úprava nabytí cenných papírů.

Poslední kapitolu tvořila úprava nového občanského zákoníku, kde bylo navázáno na historickou tradici zákoníku z doby před rokem 1964. Závěrem lze konstatovat, že nabytí od nevlastníka je institut, který historicky sahá i na našem území až do středověku. Tento institut v různých obměnách byl přítomen v soukromoprávních předpisech téměř vždy, až na období mezi lety 1964 až 2014.

Podmínky pro nabytí od nevlastníka se však v různých historických etapách měnily. Zajímavé je především pozorovat, že i v případě, kdy právní řád stanovuje pro určité případy obecnou nabývací klauzuli, volí vždy variantu, která je vždy příznivěji nakloněna buď poctivému nabyvateli, nebo naopak původnímu vlastníkovi. I tento fakt je důkazem, že najít hranici, u níž bude možné konstatovat, že jsou dostatečně chráněna práva добromyslných nabyvatelů i nevinných původních vlastníků, není vždy zcela jednoduché.

Použité prameny

Knižní publikace:

- 1) ELIÁŠ, K. a kol.: *Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900.* Linde. Praha. 5. vydání. 2006, s. 749.
- 2) ELIÁŠ, K. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář: Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008.* Praha: Linde, 2008, 2639 s. ISBN 978-80-7201-687-7.
- 3) ELIÁŠ, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- 4) HERMANN-OTAVKŠÝ, K. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických – I. a II. díl.* 1. vydání. Praha: Československý kompas, 1929, 1811 s.
- 5) HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského.* Díl I. Praha, 1921, 646 s.
- 6) KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo.* Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s. ISBN 3139173039.
- 7) KNAPP, V., LUBY, Š. *Československé občanské právo: Svazek II.* 2. vydání Praha: Orbis, 1974. 651 s.
- 8) KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009, 400 s. ISBN 80-7179-220-9.
- 9) KRISTIÁN Z KOLDÍNA, P., JIREČEK, J. *Práva městská království českého a markrabství moravského: spolu s krátkou jich summou.* 5. vydání. Praha: Spolek českých právníků "Všehrd", 1876, 511 s.
- 10) KUKLÍK, J. *Vývoj československého práva 1945-1989.* Praha: Linde, 2009, 728 s. ISBN 80-7201-741-6.
- 11) LUBY, Š. *Základy všeobecného soukromého práva.* Bratislava: Universum, 1944. 270 s.
- 12) MALÝ, K., SIVÁK, F. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918.* 2. přeprac a doplň. vyd. Jinočany: H&H, 533 s. ISBN 9788085467611.
- 13) PETR, B. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem.* Praha: C. H. Beck, 2011, 208 s., ISBN 978-80-7400-332-5.
- 14) RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* 7. vydání. Praha: Akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1923. 340 s.

- 15) ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k českolovenskému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: V. Linhart, 1935. 970 s.
- 16) SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky: Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: KEY Publishing, 2012, 1019 s. ISBN 978-80-7418-146-7.
- 17) SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. (Věcná práva § 976-1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1260 s. ISBN 978-80-7400-499-5.
- 18) ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání. Praha. C. H. BECK, 2009, 1375 s. ISBN 978-80-7400-055-3.
- 19) ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník I, II: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1085 s. ISBN 978-80-7400-004-1.

Odborné články:

- 20) ČECH, P. Hlavní změny v obchodním zákoníku po 1. lednu 2012. *Právní rádce*. 2012, č. 1, s. 19 – 26.
- 21) ČECH, P. Znovu ke koupi nemovitosti mezi podnikateli, *Právní rádce*. 2009, č. 3, s. 60 – 62.
- 22) DOBROVOLNÁ, E. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného ve srovnání s rakouským právem. *Právní rozhledy*. 10/2013. s. 348 – 354.
- 23) ELIÁŠ, K. Mobilia non habent sequelam (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného). *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 3, s. 61 – 67.
- 24) KORMUTHOVÁ, P. Možnosti nadobudnutia vlastnického práva k věci od nevlastníka v minulosti a dnes. *Justičná revue*, 53, 2001, č. 11. s. 1148 a násl.
- 25) KOTÁSEK, J. K nabytí od nevlastníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, roč. 9, č. 2, s. 132 – 136.
- 26) MALÁROVÁ, L. Zásada „bonae fidei“ a institut nabytí věci od nevlastníka v *Příručce práva městského Jana z Gelnhausenu*. In ŽATECKÁ, Eva; KOVÁČOVÁ, Lucia et al. COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. vyd. Brno: Masaryk University, 2011, s. 131.
- 27) TÉGL, P. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad notam*, 2007, roč. 5, č. 2, s. 43–49.
- 28) SKŘEJPEK, M. Maxima: Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 11, s. 39–40.

29) SPÁČIL, O. Nabývání od neoprávněného. *Bulletin advokacie*. roč. 2014, č. 3. s. 38–40.

Judikatura:

- 30) Rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne 6. května 1924, sp. zn. Rv I 280/24.
- 31) Rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne 12. ledna 1927, sp. zn. Rv I 1879/26.
- 32) Rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne 15. května 1931, sp. zn. Rv I 229/30.
- 33) Rozsudek Nejvyššího soudu Republiky Československé ze dne z 28. května. 1931, sp. zn. Rv I 719/31.
- 34) Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. září 1971, sp. zn. 4 Ob 588/71.
- 35) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. listopadu 1999, sp. zn. 22 Cdo 1186/2000.
- 36) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. ledna 2001, sp. zn. II ÚS 77/2000.
- 37) Nález Ústavního soudu ČR ze dne ze dne 20. srpna. 2001, sp. zn. IV. ÚS 112/01.
- 38) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. srpna 2003, sp. zn. I. ÚS 437/02.
- 39) Nález Ústavního soudu ze dne 16. října 2007, sp. zn. Pl. ÚS 78/2006.
- 40) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. prosince 2007, sp. zn. 32 Cdo 44/2007.
- 41) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. ledna 2008, sp. zn. 31 Cdo 3177/2005.
- 42) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. září 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008.
- 43) Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 2264/2009.
- 44) Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/2011.
- 45) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. června. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4280/2009.
- 46) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. srpna 2011, sp. zn. I. ÚS 3391/10.
- 47) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sp. zn. 30 Cdo 2881/2011.
- 48) Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. prosince 2012, sp. zn. 23 Cdo 608/2011.

49) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 792/2013.

Ostatní:

50) MOYLE, John Baron. *The Institutes of Justinian – Book II* [online]. [cit. 20. března 2014]. Dostupné z: http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/Anglica/just2_Moyle.htm#VI.

51) Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.

52) Důvodová zpráva k zákonu č. 101/1963 Sb.

53) Legislativní pravidla vlády. [online]. [cit. 8. května 2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/dokumenty/Metodicka_pomuckaIII.pdf

54) Návrh občanského zákoníku z roku 2005 [online]. [cit. 10. května 2014]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/2011/OZ_verze_2005.pdf.

55) Tisk 844, část č. 14: Národního shromáždění Republiky Československé.

56) Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931.

Právní předpisy:

57) Příručka práva městského Jana z Gelnhausenu.

58) Práva městská království českého.

59) Codex Theresianus.

60) Martiniho osnova.

61) Hortenova osnova.

62) Všeobecný zákoník občanský.

63) vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937.

64) zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

65) zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový.

66) zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku.

67) zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

68) zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

69) zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech.

70) zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Abstract

Cílem této práce nazvané „Vývoj a proměny institutu nabytí od nevlastníka v českých zemích“ je analýza historického vývoje tohoto institutu na území českých zemí. Na začátku se tato práce věnuje obecnému výkladu nabytí od nevlastníka jako výjimce ze zásady „nemo plus iuris“. Práce se zabývá právní úpravou římského práva a následně kořenům nabytí od nevlastníka ve starém germánském právu. Dále jsou zmíněny předpisy umožňující nabytí od nevlastníka platné ve středověku na našem území. V další části se práce zabývá problematikou nabytí od nevlastníka v platných nebo navrhovaných, ale nepřijatých občanskoprávních kodexech. Detailnější výklad, co se týče historických pramenů, je věnován nejprve Codexu Theresianu a posléze všeobecnému zákoníku občanskému (ABGB). V rámci výkladu k ABGB jsou v práci reflektovány závěry učiněné tehdejšími předními právními teoretiky, jakož i soudní praxe. Práce se též věnuje návrhům, které se objevily v meziválečném období. Historická část této práce pokračuje výkladem k tzv. střednímu občanskému zákoníku. Následuje kapitola věnující se právní úpravě socialistického zákoníku mezinárodního obchodu. Diplomová práce pak pokračuje v rozboru právní úpravy, která byla účinná od rozpadu Československa až do doby přijetí nového občanského zákoníku. Jednotlivé části této kapitoly se věnují různorodým přístupům k řešení možnosti nabytí od nevlastníka, zejména je věnována pozornost velmi navzájem odchylné úpravě občanského zákoníku a zákoníku obchodního. Tato část reflektuje též závěry soudní praxe, které přinesla bohatá judikatura jak Ústavního soudu ČR, tak Nejvyššího soudu ČR. Poslední kapitola této práce je věnována výkladu k příslušným ustanovením občanského zákoníku, který se stal pro naše území účinný k 1. lednu 2014. Tato kapitola se zaměřuje zejména na analýzu návratu k tradičnímu chápání institutu nabytí od nevlastníka, který se však během let 1964-2014 příliš neuplatnil.

Cizojazyčné resumé

The aim of the thesis „*Evolution and Transformation of Acquisition from a Non-owner in the Czech countries*“ is to conduct a thorough analysis of the historical evolution of this legal institute in the Czech countries. At the beginning, the thesis pursues the general interpretation of this legal institute which is an exception of the principle „*nemo plus iuris*“. The thesis covers a legislation which was valid in a Roman law, and then the modern historical roots of Acquisition from a Non-owner in old German law. Legislation of the Middle Ages period in the Czech countries is covered as well. Further, the thesis is devoted to the problem of acquisition from a non-owner in adopted civil codes or their proposals in the territory of the Czech countries. More detailed description is included in the chapters pursuing the legislation in the Codex Theresianus and in the Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB). The legislation of the latter engages in prominent representatives of jurisprudence of that era as well as judiciary practice. Subsequently, the attention focuses on proposals which appeared in the inter-war period. A historical part of the thesis continues with the legislation in so called Middle Civil Code. Finally, the thesis encompasses the legal regulations of the studied institute in Socialistic Code of International Trade, and onward. Theoretical knowledge of representatives of the jurisprudence is covered in the thesis as well. Following text of the thesis deals with an explanation of the legislation which had been effective since the dissolution of Czechoslovakia in 1993 until January 1, 2014. These chapters deal with various approaches to acquisition from a non-owner under the regulation of Civil Code as well as special regulation of Commercial Code. To a larger extent, the acquisition institute of real estate, and special cases of acquisition of securities and bills of exchange are covered as well. This part of the thesis puts the accent on inferences of judiciary practice of The Supreme Court of the Czech Republic and The Constitutional Court of the Czech Republic. Last part of the thesis covers an explanation of the legislation included in the New Civil Code, effective from January 1, 2014. This chapter focuses especially on a legal analysis of reversion to history tradition discontinued during 1964-2014.

Název diplomové práce: Vývoj a proměny institutu nabytí od nevlastníka v českých zemích

Název diplomové práce v anglickém jazyce: Evolution and transformation of the legal institute acquisition from a non-owner in czech countries

Klíčová slova: nevlastník, nabytí, historie

Klíčová slova v anglickém jazyce: non-owner, acquisiton, history